

sadržaj

- 3 **uvodnik:**
Napustiti nasilje
- 4 **Dvije godine poslije**
Procjena utjecaja rada mirovnih timova na procese poslijeratne izgradnje mira u istočnoj Hrvatskoj
- 8 Jelena-Gordana Zloić:
Mirovni rad kao zalog za budućnost
- 12 Sonja Stanić:
Prema pomirenju - počeli smo slušajući
Procjena primjene programa slušanja u poslijeratnoj izgradnji mira i zajednice
- 14 Ljubica Berić:
Rad s braniteljima
Seminari o traumi i samopomoći
- 16 Michelle Kurtz:
Poziv na odvažno i jedinstveno putovanje
- Adam Curle:
Mahatma Gandhi - učitelj istine 18
- Ana & Otto Raffai:
Kako živjeti nenasilje 22
- Prekogranična suradnja na povratku, oporavku i pomirenju** 24
- Jelena-Gordana Zloić & Milan Ivanović:
Građanski pakt 27
- Građanski pakt stabilnosti - Pakt stabilnosti
- 31 Stribor Uzelac Schwendemann:
Dani kulture mira u Slavonskom Brodu
- 32 Michelle Kurtz:
Skulpture nade
- 35 Ken Jones:
Vaš osobni životni stroj
- Crnice** 36

KULTURA
MIRA

Časopis
Centra za mir, nenasilje i
ljudska prava, Osijek

ISSN 1332-7240

Kultura mira je časopis Centra za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, koji se izdaje u suradnji sa partnerskom organizacijom Lice mira – Centar za kulturu mira i ljudska prava iz Slavnskog Broda. Svi tekstovi koje objavljuje Kultura mira mogu se slobodno prenositi.

IZDAVAČ

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek

Županijska 7
HR – 31000 Osijek
tel/fax: +385 31 206 886
+385 31 206 889
Ured za ljudska prava
+385 31 206 887

e-mail

czmos@zimir.net

web

<http://www.zimir.net/~czmos>

glavna i odgovorna
urednica

KATARINA KRUHONJA

zamjenica glavne urednice
JELENA-GORDANA ZLOIĆ

uredništvo

Ranka Jindra (Mirovni timovi)
Jelena Maras (Žene i kultura mira)
Biserka Milošević (Ljudska prava)
Milan Ivanović (Civilno društvo)
Sonja Stanić (Program slušanja)

lektura

Daliborka Pavošević

prijevodi

Višnja Pavičić

oblikovanje

Davorin Palijan Kaleidoskop

tisak

Grafika

naklada

2000

Časopis Kultura mira izdaje se
uz potporu Europske unije
i austrijske vlade

Napustiti nasilje

Završetak stoljetnog nastojanja i zagovaranja za ukidanje legitimnosti (opravdavanja ratova) okrunjen je *Haškim apelom za mir* usvojenim na konferenciji održanoj povodom obilježavanja sto godina od *Prve haške mirovne konferencije*. Kao i prva bila je u Hagu, ali u svibnju 1999. godine. Na konferenciji je usvojen dokument pod nazivom *Haški program za mir i pravdu 21. stoljeća*.

Taj dokument je rezultat dugotrajnih konzultacija s različitim organizacijama, vladama i međudržavnim organizacijama. On govori o značajnom napretku, pojedinačnom i zajedničkom, koji je postignut u odnosu na odnosu na vrlo zahtjevan cilj koji se želi ostvariti u budućnosti, a to je ukidanje legitimnosti ratu. Ukidanje legitimnosti rata, ako ikad zaživi, počivat će na nastojanjima na nacionalnoj, regionalnoj i internacionalnoj razini da se nadvladaju korijeni, kao i posljedice ratnih sukoba.

Mi smo u Hrvatskoj u teškoj poslijeratnoj situaciji. Iako idemo putem demokracije, svjedoci smo radikalizacije i sve veće podijeljenosti u našem društvu upravo u odnosu na protekli rat. Često se spominje "dignitet domovinskog rata", i to od strane nekih udruga razvojačenih branitelja i političara desno usmjerenih stranaka pa sve do najviših predstavnika državnih tijela Republike Hrvatske. Iako je čak i Sabor deklaracijom potvrdio dignitet ratu koji je vodila RH, rasprave i sukobi ne jenjavaju već mjesecima.

Moja prva reakcija na takve rasprave je bila u najmanju ruku zbunjenost. Zar dignitet nije nešto što se pripisuje čovjeku (naročito uz pojam koji opisuje temeljno, univerzalno ljudsko pravo - pravo na život i dostojanstvo svakog čovjeka) a ne ratu? Moglo bi se činiti da se sve te bučne rasprave oko "digniteta domovinskog rata" vrte oko mogućeg i vjerojatnog pokušaja prikrivanja i manipuliranja od strane pojedinaca koji su tijekom rata sudjelovali u nečasnim radnjama ili čak radnjama podložnim kazni radi kršenja ratnog prava i običaja. Prvi da bi zadržali privilegije, drugi da bi izbjegli sudu. Ali, zar ipak to nije i nešto više?

Ja jasno u tome prepoznajem i potrebu da se sačuva čast onih koji su u ratu aktivno sudjelovali. Pogledajmo u tu potrebu: zašto oni koji su se izložili mogućnosti da budu ubijeni, i da

ubiju ako bude nužno, da bi obranili neke za njih temeljne vrijednosti (slobodu, domovinu, obitelj, dom), zašto oni danas imaju potrebu da brane svoju čast? Ili oni koji su tada donosili političke i vojne odluke, ili pak posredno ali svjesno utjecali na te odluke preuzimajući time odgovornost? Razumijem životni interes za sve te ljude da ono čemu su se izložili, što su bili i što su činili ima neupitno pozitivnu trajnu vrijednost! Kako inače izvan ratne psihologije živjeti samo s činjenicom da si bio/bila u stanju ostaviti svoje dijete, suprugu, roditelja i izložiti se pogibiji da budeš ubijen/ubijena i da ubiješ. Kako živjeti sa sjećanjima na proživljeno (ako to nije u kontekstu svijetlih, zajedničkih ideala)? Ili se, štoviše, suočiti s mogućnošću da su tvoje prosudbe i tvoje sudjelovanje u ratu bile krive, čak da postaju podložne preispitivanju za ratni zločin? Pa zar nisu imali podršku gotovo svih, zar to nije bilo, zar se samo činilo kao nacionalno jedinstvo?

Drugim riječima, kada čujem za "obranu domovinskog rata" ja prepoznajem i potrebu da se zauvijek potvrdi da su branjene vrijednosti bile časne, da su ciljevi baš tog, domovinskog, rata bili utemeljeni na općepriznatim vrednotama. Tu međutim, ako zaista želimo razumjeti zašto uopće postoji ta potreba, počinje bol samopropitivanja ciljeva tog rat u odnosu na te i takve vrijednosti. Pri tome je jedna od teškoća što rat nikada nije bio objavljen - ni protiv koga se vodi, niti mu je cilj bio jasno i nepromjenjivo definiran. U takvom su slučaju, naime, ciljevi rata mogli biti i promjenjivi i podrazumijevajući, prešutno prihvaćeni od većine ili pak ne. Moguća su i različita (pojedinačna) tumačenja. Čini se stoga nužnim jasno opisati ciljeve, makar naknadno. Još će važnije tada biti izjasniti se koji su to ciljevi koji mogu biti prihvaćeni kao legitimni a koji ne i na temelju toga se deklarirati, opredijeliti.

Obrana života, slobode i prava na samostalnost ciljevi su koji su, i koji će, imati podršku - u odnosu na naš prošli rat.

Međutim, neupitno je da je jedan od ponuđenih podrazumijevajući ciljeva bila podjela Bosne i Hercegovine. Taj cilj nije dobio opću podršku ni u vrijeme rata, niti danas. Njegove užasne posljedice (300 000 mrtvih, uglavnom civila i preko 2 mil. istjeranih iz svojih domova) osuda su tog cilja. Ima li onih koji insistirajući na obrani digniteta domovinskog rata svjesno brane i taj cilj? Što da čine oni koji se ne slažu s tim ciljem, nisu ga ni bili svjesni a svojim su mu sudjelovanjem u ratu doprinijeli? Da brane dignitet domovinskog rata ili im se valja suočiti s tom činjenicom?

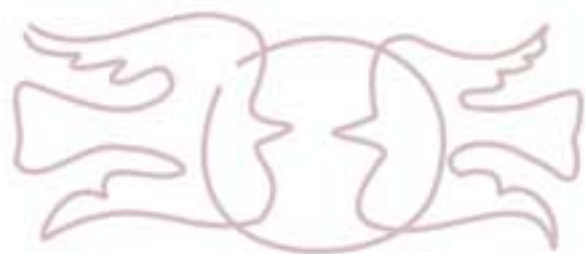
Nadalje, je li rat unutar granica Republike Hrvatske imao neki podrazumijevajući cilj čija je utemeljenost na općepriznatim vrijednostima upitna? Usudit ću se izreći: je li etnički čista, homogena država bio podrazumijevajući cilj? Ako je postao jednim od ciljeva kada je to postao? Tko ga je promovirao i na koji ga se način provodilo? Je li bio prešutno prihvaćen od većine, ili većini nije bio jasan? Ima li onih koji insistirajući na obrani digniteta domovinskog rata svjesno brane i taj cilj? Što da čine oni koji se ne slažu s tim ciljem, nisu ga ni bili svjesni a svojim su mu sudjelovanjem u ratu doprinijeli?

Stvari valja nazvati pravim imenom, i onda se deklarirati kao pojedinci, kao udruge, kao institucije i kao nacija. Takvu raspravu bi željela na svim razinama našeg društva - i, dakako, u Saboru Republike Hrvatske. Odbaciti nasilje zahtjeva težnju za istinom, suočavanje, prepoznavanje i imenovanje nasilja i u sebi - da bi ga mogli napustiti i, nakon što pokušamo nadoknaditi štetu koju smo učinili i drugima i sebi, započeti drugačije....

Ovaj broj Kulture mira, kao izraz posebne zahvalnosti i čestitki, posvećujemo prof. Adamu Curle, dobitniku ovogodišnje međunarodne Ghandijeve mirovne nagrade. Mi, u Centru za mir, nenasilje i ljudska prava i ja osobno, imali smo priliku upoznati Adama. Došao je k nama još u vrijeme rata, i ostao s nama kao podrška na koju uvijek možemo računati, kao učitelj i, što je najvažnije, kao prijatelj. □

Za zaustavljanje i preusmjeravanje sukoba te obnavljanje društvene zajednice do razine održivosti mirnodopskog života potrebno je razdoblje podjednako dužini trajanja sukoba. Tijekom i neposredno nakon nastavka mirovnih misija međunarodne zajednice nužno je svjesno, kreativno, dovoljno dugo i ekstenzivno raditi na preusmjeravanju tijeka sukoba na svim razinama društva, a ne samo s političke razine. Istovremeno, civilno društvo je u poslijeratnim situacijama ili gotovo potpuno razoreno ili nerazvijeno. Intervencija treće strane unosi šansu za preobrazbu sukoba uz svjesno ulaganje u proces. I obrnuto, ako se svjesno ne radi, sukob će vjerojatno inercijom napredovati k "prirodnom" završetku tipa pobjednik/pobijedeni. Ili će, čak, nosioci političke moći strana u sukobu pokušati iskoristiti primirje da bi drugim sredstvima dosegli pobjedu, npr. završiti etničko čišćenje. Za naše bi okolnosti bilo idealno da cjelovit program poslijeratne izgradnje mira bude zajednički napor vlade, crkvi, NGO-a i međunarodne zajednice kroz barem 3-5 godina. Na žalost, takva se suradnja nije sustavno ostvarila.

Na ovim se pretpostavkama temelji projekt Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja - poslijeratna izgradnja mira u istočnoj Hrvatskoj, ili, kako ga jednostavno zovemo, *projekt mirovnih timova*. To je zajednički napor Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek i Instituta za život i mir iz Upsale te partnerskih organizacija Lice Mira iz Slavenskog Broda i Austrijskog mirovnog servisa. U implementaciji projekta sudjelovali su gotovo svi ostali projekti Centra za mir Osijek te neke organizacije iz Hrvatske, npr. Centar za mirovne i Centar za ženske studije iz Zagreba. Projekt je financirala EU sa 68% te slijedeće organizacije: Danska crkvena humanitarna organizacija (DCA), norveška, finska, austrijska, nizozemska vlada, OSCE, Westminster zaklada, Otvoreno društvo Hrvatska te Odbor za jednakost Vlade Republike Hrvatske. Za provođenje niza aktivnosti svojim su donacijama pomogle mnoge institucije, npr. gradska poglavarstva Osijeka i Slavenskog Broda, općinske vlasti Dalja, Tenja i Okučana, škole, Hrvatske šume, rasadnici i drugi koje sve ne možemo spomenuti. Nositelji projekta su svima za to zahvalni.

Dvije godine poslije

Procjena utjecaja rada mirovnih timova na procese poslijeratne izgradnje mira u istočnoj Hrvatskoj

Kada? Gdje?

Projekt je oblikovan za rano razdoblje nakon dovršetka prijelazne uprave UN. U ljeto 1998. su odabrani i obučeni mirovni timovi. Njihov rad u mjestima multietničkog sastava i visokog rizika incidenata (Tenje, Dalj, Beli Manastir i Okučani) započeo je početkom 1999. godine. Nešto kasnije se otvaraju još dvije lokacije (Vukovar i Slavonski Brod) i otpočinje rad u još nekoliko mjesta (Berak i Popovac te u dva mjesta u Republici Srpskoj, Kolibe i Zborište).

Što?

Neposredni cilj prve faze projekta je imao preventivan karakter: ne dozvoliti da se integrativni procesi nakon prestanka mandata privremene uprave od strane UN zaustave i promjene smjer - sprječavanje nasilja, smanjivanje tenzija, postupno otvaranje komunikacije i obnova povjerenja u mjestima s multietničkim sastavom stanovništva.

Dugoročni cilj projekta, što uključuje 3-5 godina rada, je preobrazba ratom razorenog, post-socijalističkog društva u istočnoj Hrvatskoj k održivom miru, zajedničkoj sigurnosti i demokraciji temeljenoj na građanskom sudjelovanju, pluralizmu, ljudskim pravima i pravima manjina, društvenoj pravdi i održivom razvoju putem osnaživanja lokalnih kapaciteta za nositelje tog procesa.

Kako?

Model koristi privremenu "mirovnu strukturu" - mrežu mirovnih timova s multietničkim i međunarodnim sastavom. Multietnički sastav mirovnih timova predstavlja snažnu poruku zajednici u kojoj rade da Hrvati i Srbi mogu raditi zajedno na miru i obnovi zajednice. Sinergiju daje isti pristup građenju mira i obnovi zajednice istodobno u više mjesta s visokim rizikom za međuetničke sukobe.

Osnovni pristup građenju mira je nenasilje i akcijsko-istraživanje. Nenasilje u praksi ovog projekta znači osnaživanje i suradnja za pozitivne društvene promjene i građenje harmonične zajednice a odnosi se na mirovne radnike u timovima, na formalne i neformalne vođe zajednice, ciljne skupine (žene, mlade, pripadnike vjerskih zajednica, povratnike) i institucije.

Zadaci mirovnih timova u zajednicama su provođenje programa slušanja i okupljanje i organiziranje aktivnosti za koje mještani pokažu interes. Zatim organiziranje raznih edukacija za buduće aktiviste i neformalne lidere zajednice, te aktivnosti izgradnje zajednice (tečajevi informatike, stranih jezika, uzgoja zdrave hrane, ljetni kampovi za djecu i mlade, kulturne manifestacije, grupe potpore za mlade, žene, starije osobe) - ovisno o interesima zajednice i mogućnostima projekta. Suradnjom s medijima, izdavanjem časopisa i brošura i raznim vidovima zagovaranja i lobiranja mirovni timovi utječu i na širu društvenu zajednicu. Svoja iskustva razmjenjuju i na subregionalnoj razini.

Procjena utjecaja Samoprocjena

Cijeli je projekt zamišljen kao akcijsko istraživanje, odnosno trajno procjenjivanje učinaka aktivnosti radi prilagođavanja strategije i aktivnosti promjenjivim okolnostima. Susretali smo se sa nedostatkom usmjerenosti rada i izgaranjem na poslu. Trebalo je procijeniti gdje smo i kuda idemo. Naš je odgovor bio uvođenje strateškog i akcijskog planiranja, te samoprocjene na razini svakog tima tj. zajednice u kojoj tim radi (vidi Kultura Mira br. 2/2000, M. Kurtz). Da bi se takav pristup planiranju i samoprocjenjivanju rezultata usvojio, trebalo je više od šest mjeseci. No, sada je svima - timovima i koordinacijskom timu - jasno koliko je to bilo važno i korisno. Preporučujemo svima koji se bave pionirskim poslom građenja mira s razine lokalnih zajednica!

Izvanjska procjena

Nakon godine i pol dana rada u zajednicama počeli smo planirati procjenu utjecaja cijele mreže mirovnih timova na integrativne procese na cjelokupnom području djelovanja timova. Procjenu su obavili nezavisni istraživači. Mislili smo - doći će stručnjaci koji znaju što i kako treba raditi, i gotovo. Mi ćemo moći učiti iz rezultata njihova istraživanja i koristiti ih u planiranju slijedeće faze projekta. U to vrijeme nismo znali što uopće pojam procjena utjecaja znači. Pokazalo se da trebamo sudjelovati u oblikovanju procesa procjene, u prikupljanju potrebnih podataka, organiziranju fokusnih grupa mještana i, na kraju, u provjeri rezultata. Naučili smo: ako želite imati dokument koji možete koristiti za vlastito razumijevanje učinjenog (postignuća, slabosti, mogućnosti) i za planiranje slijedećih koraka; ako želite dokument koji donatoru može koristiti za dobru orijentaciju o tome da li se ulaganje u projekt isplatilo, ali i za kreiranje standarda za buduća ulaganja u projekte slične misije; ako želite dokument koji će biti izvor informacija široj mirovnoj zajednici - tada treba uložiti značajnu količinu vremena, sredstva, kreativnosti i posvećenog rada.

o metodologiji

Vanjski istraživači proveli su slijedeći model procjene utjecaja: na razini mirovnih timova, na razini upravljanja projektom i na razini zajednica u kojima su timovi djelovali. Korištene su slijedeće metode: obrada dokumentacije, intervjui i radionice sa članovima timova i koordinacijskim timom. Na razini zajednica korištene su fokusne grupe (22 fokusne grupe s prosječno 6 sudionika) te intervjui s 25 javnih radnika (predstavnicima lokalne vlasti, crkava, medija, OSCE-a i lokalnih i nacionalnih nevladinih organizacija).

o procesu

Sam je proces trajao više od pet mjeseci. Bio je poučan i nadahnjujući, ali i veoma težak - meni osobno (K.K.) i traumatičan. Nisam bila spremna na ono što će se ili što se pri likom takvog procesa može dogoditi.

Ukazujemo na neke od **važnih pouka** koje smo naučili. Tiču se i istraživača i onih na kojima se istraživanje mirovnih projekata u ranom postkonfliktom periodu provode.

- Važno je da istraživač dobro poznaje kontekst i da je na njega senzibilan. Svijest o kulturološkim razlikama i jezičnoj barijeri pomaže u rješavanju nesporazuma između istraživača i subjekata istraživanja.
- Prije odluke o obimu i načinu procjene treba vrlo ozbiljno uzeti u obzir slijedeće: ustanoviti upotrebljivost,

Naučili smo: ako želite imati dokument koji možete koristiti za vlastito razumijevanje učinjenog (postignuća, slabosti, mogućnosti) i za planiranje slijedećih koraka; ako želite dokument koji donatoru može koristiti za dobru orijentaciju o tome da li se ulaganje u projekt isplatilo, ali i za kreiranje standarda za buduća ulaganja u projekte slične misije; ako želite dokument koji će biti izvor informacija široj mirovnoj zajednici - tada treba uložiti značajnu količinu vremena, sredstva, kreativnosti i posvećenog rada.

kvalitetu i kvantitetu redovnog sistema nadgledanja (izvješćavanja) projekta; procijeniti koliki su unutrašnji kapaciteti nositelja projekta da preuzmu dodatne aktivnosti vezane uz procjenu; predvidjeti dovoljno vremena za proces provjere podataka te potvrde i internalizaciju nalaza od strane onih koji su procjenjivani.

Tek na osnovu toga može se predložiti model koji po obimu i razini procjene zadovoljava kriterije objektivnosti a pri tome ne nanosi štetu procesu građenja mira ni ljudima koji u projektu rade. Naime, takav proces treba potaknuti da se proslavi učinjeno i osnažiti da se može pogledati u vlastite slabosti i propuste te da se nazru mogućnosti za razvoj, a ne da pomakne proces u smjeru pregaranja. Odgovornost za to leži i na istraživačima- stručnjacima i na voditeljima projekta koji se procjenjuje.

Ukratko o rezultatima

Procjena učinaka projekta izgradnje mira iznjedrila je interesantne zaključke i preporuke - opće i specifične. Navodimo najvažnije.

Postignuća

- Glavna snaga projekta leži u neospornosti doprinosa primijenjenog modela građenja mira sa razine lokalnih zajednica na procese pomirenja i održivosti mira.
- Putem projekta su započeti važni procesi u kojima osobe na razini lokalnih (multi-etničkih) zajednica postaju aktivni sudionici i partneri u promociji stabilnosti i mira u ratom zahvaćenom dijelu istočne Hrvatske.

- Stečeno je duboko razumijevanje ljudske situacije i uvid u to koje su prepreke, a koje mogućnosti u daljem razvijanju strategije građenja mira u konkretnim zajednicama, na razini šire društvene zajednice u Hrvatskoj i u cijeloj regiji.
- Razvijena je prepoznatljiva i respektabilna inicijativa u korist civilnog društva i počelo se lomiti predrasude prema nevladinim udrugama u regiji.
- U ruralne regije uspješno se uvesti neformalne obrazovne metode utemeljene na nenasilju, ljudskim pravima, individualnoj i kolektivnoj akciji.

Ovdje ne možemo spominjati nalaze specifične za pojedine lokacije, a ima ih mnogo i vrlo su zanimljivi. Važno je reći da su sve zajednice prepoznale misiju mirovnih timova i izgrađeno je povjerenje. To je cilj koji si nismo postavili, čini se neplaniranim učinkom. Zapravo je nužan korak u izgradnji mira i zajednice, treba na njega misliti i njemu posvetiti različite aktivnosti.

Slabe strane

- Najveća slabost je nedostatak sustavnog praćenja potrebnog za učinkovit akcijsko-istraživački pristup planiranju i provođenju programa izgradnje mira i zajednice.
- U projekt nisu naknadno ugrađene aktivnosti namicanja materijalnih sredstva za male ekonomske solidarne programe, iako se pokazalo da bi takav indirektni način otvaranja suradnje bio vrlo efikasan i da ga ljudi žele i podržavaju.
- Iako je to pilot projekt, do perioda kada je procjena rađena još nisu bili sistematizirani materijali, informacije i metodologije na temelju kojih bi se model mogao ponovno primijeniti na državnoj ili subregionalnoj razini.
- Projekt još nema jasnu strategiju izlaska iz zajednica.

Neki od važnijih specifičnih nalaza:

- Uočilo se i kontradiktorno viđenje utjecaja Centra za mir na regionalni proces izgradnje civilnog društva - jedni ga vide kao izvor drugih civilnih inicijativa, a postoje i izdvojena mišljenja koja vide opasnost od znatne veličine i moći organizacije.
- Od specifičnih slabosti projekta značajne su vezane za nedostatak vještina upravljanja tako velikim projektom s nejasno definiranim dužnostima i načinom donošenja odluka.
- Mentoriranje, supervizija i kontrola pregaranja nisu bili dovoljno sistematični ni ekstenzivni koliko je rad u tako teškim okolnostima zahtijevao.

Pouka - poruka

Mennonitska izreka kaže da "naš poziv nije učinkovitost nego vjera". Pri tom se misli na one koji su posvećeni građenju mira. Ipak se programi izgradnje mira moraju pomiriti s činjenicom da se to područje sve više kreće u smjeru osiguravanja financijskih sredstava od institucija koje traže visoku moralnu i stručnu odgovornost za učinkovitost intervencije. Pripremimo se i prihvatimo procjenu utjecaja kao važno oruđe našeg rada. Ono će morati biti usavršavano. Jedan od važnih područja koje treba popravljati je definiranje pokazatelja promjena kojim težimo - indikatore za promjene stavova. Nadamo se da će i ova procjena koju je naš projekt prošao dati svoj mali doprinos. □

Prema izvadcima iz projektnih dokumenata izradila Katarina Kruhonja

Tko želi više - na adresi Centra za mir, nenasilje i ljudska prava je dostupan dokument (hrvatski/engleski): "Prema pomirenju", Centar za mir, nenasilje i ljudska prava - Projekt izgradnje mira, Procjena utjecaja - nalazi, pouke i preporuke - Jessica J. Jordan, Društvo za psihološku pomoć; Zagreb, Marina Škrabalo

Mirovni rad kao zalog za budućnost

Interview sa Igorom Đorđevićem

U prošlim smo brojevima dosta pisali o Mirovnim timovima, tom po mnogočemu posebnom i jedinstvenom projektu Centra za mir. Bilo je riječi o konkretnim aktivnostima timova, o projektu slušanja koji provode, o počecima rada i sl., ali u čitavoj je priči manjkalo "ljudskog faktora" - priča o stvarnim osobama koje oživljuju ideju mirovnih timova. Razgovarali smo stoga s Igorom Đorđevićem, jednim od članova mirovnog tima Tenje, koji na projektu radi od samog početka, 1998. godine, kako bi se čula i ta važna strana priče.

Koja je bila tvoja motivacija za uključivanje u rad mirovnih timova?

Mogu reći kako me motivirala prvenstveno želja da u svojoj zajednici radim društveno koristan rad, a izgradnju mira i sve ono što ona nosi vidio sam kao svoju osobnu potrebu i kao potrebu društva u poratnom razdoblju. Do svoje sam 18-e godine, odnosno početka rata, živio sa deveteročlanom obitelji u Osijeku, a danas nas je ostalo samo troje. Razišli smo se pod izravnim uticajem rata. Iz miješanog sam braka, pa su neki otišli u Jugoslaviju, neki su ostali u Osijeku, a 2 sestre su otišle u Sloveniju. Poslije rata otac je odlučio otići u Rijeku jer taj grad nije bio izravno pod ratnim pritiskom. Raselili su se na sve strane, a ja sam ostao tu s majkom i bakom. Cijelo vrijeme rata sam bio u Osijeku. Bilo je teško, ali, znaš, ne razmišljam previše o tomu iako je moja kuća bila dva puta pogođena, bio sam jedan od rijetkih studenata na osječkom Pravnom fakultetu koji su ostali i u to vrijeme studirali i kao "muškarac" od 18 godina bio sam pod vojnom obvezom...

Vidim ovaj rad kao neki zalog za budućnost. Kad pogledam što se sve nataložilo u proteklih 45 godina, ne želim da za 10-15 moramo prolaziti iste stvari. Želim, u stvari, pomoći društvu, koliko svaka osoba može pridonijeti, kako bi to društvo bilo zdravije i kako bi se razvijalo u jednom zdravom demokratskom smjeru.

Prvih 10 tjedana obuke, upoznavanje s grupom, prvi susret s ljudima koji su rat proživjeli s druge strane, prvi treninzi... Kako je to prošlo?

Od prvog sam trenutka bio uzbuđen; kad sam primio dopis da sam primljen bilo je to jedno veliko UH!. Posebno iskustvo.

Nisam imao nikakvih problema s ostalima u grupi, nisam te ljude vidio drukčijima od sebe. Kasnije, kroz razgovor, uvidio

sam kako smo proživjeli puno sličnoga, ali i istoga, da su njihova iskustva i razmišljanja dosta slična mojima. Svatko je prošao kroz neko dobro/loše iskustvo tijekom rata. U stvari nam se sudbine nisu previše razilazile, a iskustva su nas dodatno spajala. Imali smo zajedničku viziju, sličnu motivaciju i zajedno smo radili.

Tih ste 10 tjedana bili izolirani od ostatka svijeta, "zaključali" su vas i učili miru. Kakvo je to iskustvo bilo; smatraš li da je to pravi način izobrazbe?

Mislim kako je taj kontinuirani zajednički boravak kroz 10 tjedana pridonio da se brže sprijateljimo i da se kroz neformalne razgovore razmijeni puno važnih iskustava. Što se tiče nedostataka, možda smo često i sami sebi predstavljali problem - boraviti stalno s istim ljudima. To je ta psihološka komponenta koja je malo odmagala procesu. I naravno, odvojenost od obitelji, prijatelja.

Što je sa samom edukacijom; trajanje, teme, način obrade tema?

Sam trening je dosta dugo trajao - 10 tjedana - i bio je poprilično intenzivan. Ponekad toliko da nisam mogao proraditi u sebi informacije dobivene od prethodnog ciklusa radionica,

Vidim ovaj rad kao neki zalog za budućnost. Kad pogledam što se sve nataložilo u proteklih 45 godina, ne želim da za 10-15 moramo prolaziti iste stvari. Želim, u stvari, pomoći društvu, koliko svaka osoba može pridonijeti, kako bi to društvo bilo zdravije i kako bi se razvijalo u jednom zdravom demokratskom smjeru.

nisam mogao steći ta znanja u punini. Mislim kako bi u buduće treninge trebalo uvrstiti puno više praktičnog rada, odnosno stjecanja znanja kroz iskustvo - neku vrstu pripravničkog rada na terenu. Najbolji bi model bio, po mom mišljenju, kada bi mirovni timovi prihvaćali te osobe i uvodili ih u svoju praksu.

Kakvo je danas tvoje viđenje tog dijela tvog života?

Bio sam kako sretan i zadovoljan što sam dobio priliku koja je ujedno predstavljala i prvi korak k onome što smo mi trebali raditi na terenu. Bili su to prvi koraci mirovnjaštva - susrećeš se s osobama koje su s, recimo, te druge strane i otvaraš komunikaciju. Mislim da bi se to iskustvo s nekim našim sugestijama moglo upotrijebiti i za buduće mirovnjake. Puno sam naučio u Iloku, puno smo radili na sebi - vidim i tu dimenziju - nismo radili samo "suhu" edukaciju. Dirali smo i otvarali nešto što je bilo zapretano duboko u nama. Kako čovjek raste i razvija se u životu, prima neka nova saznanja i izgrađuje se u duhovnom smislu. Mislim da je taj period bio neko moje "ubrzanje", nešto sam više naučio o sebi, nešto više o drugima, nešto više o radu - u stvari, puno više o radu koji mi slijedi.

Nakon edukacije otišli ste na terene, na 6 različitih lokacija od kojih je svaka po nečemu specifična. Prošlo je godinu i pol od početka konkretnog rada na terenu, nakon obuke u Iloku. Kakva su dojmovi tvojih kolega iz MT-Tenja i tvoji osobni dojmovi o korisnosti priprema koje ste prošli? Jesu li potrebe zajednice u kojoj radiš ono za što ste se spremali ili su se u međuvremenu pojavile neke potrebe na koje niste bili pripremljeni ili ste bili nedovoljno pripremljeni?

Mislim da su nas s tim paketom radionica organizatori seminara pripremali na nešto što će nas čekati u zajednici. U velikoj se mjeri pokazalo kako je to izišlo u susret potrebama

na terenu, ali se komponenta praktičnog rada pokazala jako korisnom - kad smo počeli raditi u zajednici puno smo više naučili i kasnije razmjenjivali iskustva međusobno i time se gradili kroz iskustvo. Znaš, svaka situacija na terenu je specifična, svaki interview koji smo mi radili jedan je mali svijet za sebe, tako da se možda i nije moglo unaprijed predvidjeti sve što ćemo mi trebati. Međutim, naša edukacija nije bila samo taj Ilok, mi smo se educirali i poslije toga, kroz ovih godinu i pol dana, kako se tko želio usmjeriti - djeca, rad s vjerskim zajednicama i sl. Uvijek smo imali otvorena vrata za tu do-edukaciju, a moj je izbor bio rad s mladima i djecom.

Koja su tvoja iskustva koja želiš podijeliti o radu u zajednici; koja su te iskustva inspirirala, a koja poticala na preispitivanje smisla tvog angažmana na projektu i smisla čitavog projekta?

Naravno nije bilo lako ući u tu zajednicu, započeti rad u Tenju. Ratno i poratno iskustvo tih ljudi je bilo dosta teško. Samo Tenje je također bilo podijeljeno na Staro i Novo Tenje, linija razgraničenja je vodila kroz samo mjesto, bilo je tu puno razrušenih kuća. Poslije Vukovara to je bilo najrazrušenije mjesto. Teoretski, savršeno tlo za mirovni rad. Kad smo došli, započeli smo rad u uredu naše pravne službe koja je ondje radila već godinu dana prije nas. Ured je bio "3 sa 3", a nas je došlo 7! Možeš misliti kako nam je bilo tijesno, ali osjećaj je bio dobar. "NGO-feeling"; radiš u uvjetima koje si zatekao.

Prva tri mjeseca radili smo direktno na terenu, program slušanja. Budući da nismo ni mogli fizički biti u uredu, 5-6 sati dnevno smo boravili na terenu. Vrlo brzo smo započeli neke akcije kako bi nas zajednica prepoznala. U tom smo vremenu imali jako veliku potrebu ostaviti nešto iza sebe; nismo znali da ćemo raditi dvije godine. Mislili smo "Mi smo tu tri mjeseca

Puno sam naučio u Iloku, puno smo radili na sebi - vidim i tu dimenziju - nismo radili samo "suhu" edukaciju. Dirali smo i otvarali nešto što je bilo zapretano duboko u nama. Kako čovjek raste i razvija se u životu, prima neka nova saznanja i izgrađuje se u duhovnom smislu. Mislim da je taj period bio neko moje "ubrzanje", nešto sam više naučio o sebi, nešto više o drugima, nešto više o radu - u stvari, puno više o radu koji mi slijedi.

ca, hajdemo nešto napraviti", tako da smo u tom razdoblju i pokrenuli neke akcije kako bi nas ljudi primijetili, tj. kako bismo ostavili barem neki trag. Nismo imali slijed kakav je možda trebao biti: lijepo prva dva mjeseca radiš samo aktivno slušanje i to je samo za sebe dovoljno. Onda iz toga analiziraš

Nama je bilo potrebno da nešto napravimo kako bismo održali naš duh, motivaciju, kako bismo vidjeli da se ljudi priključuju, da radimo nešto vidljivo, da ostavljamo nešto zajednici.

koje bi akcije bile dobre. Mi smo odmah locirali problem i odmah krenuli s aktivnostima. Radili smo sve, što je više moguće, kako bismo onda mogli pokazati rezultate Centru, zajednici i samima sebi. Nama je bilo potrebno da nešto napravimo kako bismo održali naš duh, motivaciju, kako bismo vidjeli da se ljudi priključuju, da radimo nešto vidljivo, da ostavljamo nešto zajednici. Trebalo nam je nešto što će nas ponijeti. Bilo je dosta stresno, ali ja više volim pamtit i lijepa iskustva nego loša.

Kakva je bila reakcija zajednice nakon tih prvih tri mjeseca? Je li vas zajednica prepoznala kao nekoga tko je došao napraviti nešto dobro ili je postojao otpor?

Kakve su bile reakcije na osobnoj razini članova tima prema otporu zajednice?

Posvuda je bilo otpora, osobito u institucijama, zato što smo se morali boriti s različitim predrasudama. NVO-i su bili osuđeni kao pro-srpski orijentirani i sl. Možda smo čak najmanji otpor imali u zajednici, među ljudima. Mislim da je projekt slušanja dobar način otvaranja zato što je osoban. Na taj smo način lakše mogli otvoriti vrata. Ljudi su imali loša iskustva s NVO-ima; NVO-i dođu, naprave nešto malo i odu. Nije bilo nekoga tko bi imao za cilj živjeti sa zajednicom i razvijati njezine potencijale. U tom smo se razdoblju trebali dokazati i njima. Jedan od meni najdražih trenutaka je bio kada je OŠ Tenje prihvatila naš angažman, i nakon 5 mjeseci otvorila

moćnost za neposrednu suradnju. Sa svoje smo se strane trudili približiti im se, pojasniti im što bi smo željeli raditi, ali isprva je bilo dosta blokada s njihove strane, zbog loših iskustava. Radili smo 5 mjeseci s djecom izvan škole, i kad je počeo slijedeći obrazovno razdoblje opet smo otišli kod ravnatelja; ovaj put uspješno. Dali su nam sve što smo tražili, čak i više od toga. Dva puta tjedno smo radili radionice u školi, i škola nam je bila spremna osigurati sve potrebno.

Tim je u to vrijeme imao 7 mirovnjaka, što je možda za sam početak bilo previše. Naši potencijali nisu mogli biti dovoljno iskorišteni, zato što smo radili samo projekt slušanja. Bio je to prirodan proces, neki se ljudi nisu osjećali dovoljno korisno. Onda je u jednom trenutku ostalo samo nas troje. U tom se razdoblju naš posao nekako počeo povećavati, počeli smo dobivati feedback sa terena, krenule su radionice, počeli su

Trudim se prakticirati "mirovnjački" stil života i izvan radnog vremena. Stvar je u tomu što to postane dijelom tvog ponašanja, nemam sklopku koju mogu prebaciti i reći: "Sad nenasilno komuniciram!"

se pokazivati rezultati početnih aktivnosti, i, kao posljedica svega toga, javilo nam se pregaranje. Kasnije smo dobili pojačanje, ali, vrlo bitno, u zadnjem razdoblju najveća nam je pomoć dolazila od volontera. Volonteri su ljudi iz zajednice koji su nam se priključili prepoznavši u našem radu nešto korisno i dobro. Oni danas polako preuzimaju neke obaveze unutar Mirovnog tima, sad čak imamo one koji vode, one koji pomažu.

Od početka rada projekta..., u kolikoj si se ti mjeri osjećao dijelom toga? Jesi li dolazio u situaciju da preispituješ svoj angažman na projektu, u timu?

Teško je na to odgovoriti. Mislim kako je projekt jako dobro zamišljen i da je cilj samog projekta izvanredan, jer ide u smjeru osnaživanja ljudi, osnaživanja lokalnih kapaciteta - da u konačnici oni to sami preuzmu. Projekt daje rezultate, pokazuje to i evaluacija, a i mi sami vidimo da to može funkcionirati. Sam je projekt bio proces učenja za sve; od voditelja projekta do ljudi na terenu. Kad je riječ o procesu učenja, moje je mišljenje kako se tu može raditi samo o uzlaznoj putanji. Sve "nedostatke" opet možemo gledati kao nešto dobro ako smo nešto izvukli i naučili iz toga i nadogradili u naš rad. Osobno se trudim primjenjivati metodu "na greškama se uči", a vjerujem kako i unutar timova postoji zdrava jezgra koja to radi. Shvaćamo to kao proces osnaživanja.

Svi smo mi radili na puno stvari, bili smo jako opterećeni, htjeli smo to tako i nismo si ostavljali prostora za sagledavanje, za učenje. Možda smo trebali ostavljati više prostora čak i na štetu nekih naših aktivnosti. Opet se vraćam na priču o

edukaciji; dobili smo informaciju, znanje, ali nismo ga uspjeli proraditi. Jednako tako, znanje koje smo stekli u praktičnom radu kroz iskustvo nije do kraja proradeno; nismo si ostavili prostor za to, nismo dovoljno izrasli iz toga. To nam je sada svima jasno za slijedeću fazu.

Ako se ponovno osvrnemo na ranije spomenute poteškoće s kojima ste se susreli u zajednici i razvojni put tima, što je, po tebi, vrijedno imati na umu za iduću fazu projekta?

Kako smo sada u toj prijelaznoj fazi, mislim da naglasak trebamo staviti na dosadašnje volontere, na njihovu do-edukaciju i dodatno osnaživanje za mirovni rad. Trebalo bi realno procijeniti naše mogućnosti za drugu fazu, ponovno preispitati naše kapacitete, fokusirati naš rad na određene aktivnosti. Također, ono što držim važnim je zajedničko djelovanje MT na pitanju regionalnih problema. Znači, mi smo radili svaki u svojoj zajednici, svatko se obraćao svojoj zajednici prema njezinim potrebama, ali mislim da postoje zajednički problemi koji se tiču čitave regije i da trebamo iskoristiti to što postoji 6 MT-a kako bismo utjecali na globalnije promjene. Npr. Školstvo u reintegriranom području; riječ je o podijeljenim razredima, problemu s kojim smo se svi susretali, a koji bi se puno bolje mogao riješavati kada bi smo upotrebljavali sinergiju; imati podatke, ljude...

Trebali bi smo iznaći te dvije-tri crtice na kojima bismo mogli sinergično djelovati i na taj način utjecati na promjene u društvu.

Ljudi su imali loša iskustva s NVO-ima; NVO-i dođu, naprave nešto malo i odu. Nije bilo nekoga tko bi imao za cilj živjeti sa zajednicom i razvijati njezine potencijale.

Znači li to kako ti držiš potrebnim preispitati ponovno sva načela na kojima se temelji rad MT-a? Postaviti pitanje je li vaša motivacija jednaka kao i '98. kada ste započeli s radom, vjerujete li još uvijek svi u istu stvar?

Nisam siguran je li to potrebno ili ne, ali mislim da je potrebno određeno fokusiranje na aktivnosti koje se direktno tiču mirovnog rada, jer mi smo u prethodnom periodu radili svašta: community-work, tečajevi, radionice... koje je, naravno, sve bilo vezano uz mirovni rad, stjecanje povjerenja, osnaživanje, ali mislim da smo sada tim radom stvorili dobre temelje i da sada možemo prijeći na, bojim se ovog izraza, "konkretne" stvari. U to su vrijeme to bile konkretne stvari, sve je to imalo svoju svrhu, ali mislim da je potrebno, i zbog nas samih, da mi to radimo. Moje je mišljenje kako bi komponentu community-worka mogli preuzeti volonteri, a mirovni bi se tim tada mogao fokusirati na neke krupnije stvari; do-edukaciju volontera, rad na mirovnim problemima zajednice,

Kad je riječ o procesu učenja, moje je mišljenje kako se tu može raditi samo o uzlaznoj putanji. Sve "nedostatke" opet možemo gledati kao nešto dobro ako smo nešto izvukli i naučili iz toga i nadogradili u naš rad.

osni-vanju mirovnih vijeća... Naš je cilj pustiti ljude da rade ono što mi sada radimo, osnaživši ljude stvoriti tim.

Koliko je tvoja motivacija sada jača ili slabija nego je bila na početku, je li se nešto promijenilo?

Što se tiče motivacije - nema pada, možda je sada pojačana činjenicom da očekujem krajnji rezultat, očekujem nastavak aktivnosti koje bi dovele do ostvarenja tog rezultata - zajednice koja će moći funkcionirati tj. otvoreno razgovarati o svojim problemima i iskristalizirati određene pojedince koji će moći preuzeti ulogu mirovnih radnika.

Koliko sam shvatila, u tvom je životu naglašena duhovna dimenzija. U kolikoj ti mjeri to pomaže u rješavanju takvih i sličnih problema?

Puno, u svakom slučaju. Kroz te neke duhovne odnose se punim i praznim. Volim prirodu i to me u stvari regenerira. Uvijek se mogu prisjetiti postignutih rezultata, što je također korisno jer daje dodatnu snagu i ustrajnost. Trudim se prakticirati "mirovnjački" stil života i izvan radnog vremena. Stvar je u tomu što to postane dijelom tvog ponašanja, nemam sklopku koju mogu prebaciti i reći: "Sad nenasilno komuniciram!" I kroz druženja s prijateljima prakticiram upotrebu nekih kreativnih radioničkih elemenata, što se njima jako sviđa.

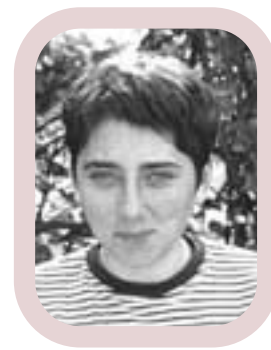
Kada bi ti sada došao netko i rekao da bi želio proći čitav taj proces koji si ti prošao; obuku, rad u zajednici, poteškoće u radu... što bi mu rekao? Bi li ga poticao, odvrćao..

Svakako da bih tu osobu ohrabrio, ali bih i popričao s njim ili s njom o nekim svojim iskustvima. Prvenstveno bih govorio o tomu što jedan mirovni radnik dobije kroz svoj rad, jer to nije mirovina, to nisu materijalne privilegije, riječ je o nečem sasvim drugom, puno važnijem... □

Prema pomirenju - počeli smo slušajući

Procjena primjene programa slušanja u poslijeratnoj izgradnji mira i zajednice

Program slušanja je vid interaktivnog istraživačkog pristupa izgradnji mira i zajednice ili oruđe organiziranja zajednice. Osnovni i najvažniji princip PS je aktivno nenasilje i pokušaj suočavanja s problemima i ljudima u duhu povjerenja i istine.

Da bi PS bio djelotvoran, mora biti polazište za sveobuhvatne aktivnosti izgradnje zajednice.

Sveobuhvatno zalaganje za izgradnju mira i zajednice uključuje aktivnu potporu građanske inicijative, aktivno sudjelovanje osoba koje podržavaju zajednicu i aktivno sudjelovanje članova zajednice u provođenju aktivnosti koje slijede iz projekta slušanja. Projekt Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja predstavlja jedan takav sveobuhvatni pristup kroz koji mirovni timovi nastoje podržati lokalne zajednice i zajedno s njima raditi na izgradnji mira i zajednice u ratom pogođenim mjestima istočne Hrvatske i Posavine u Bosni i Hercegovini (Tenje, Dalj, Beli Manastir, Vukovar, Berak, Okučani, Kolibe i Zborište). Sva su ta mjesta nakon ratnih stradanja bila poprištem novih trauma vezanih uz povratak i uz zahtjev da se ponovno susreću i žive sa sumještanima koji su im još nedavno bili "neprijateljska strana". Atmosfera u tim mjestima bila je obilježena nikakvom ili vrlo slabom komunikacijom između povratnika (uglavnom hrvatske nacionalnosti) i onog dijela mještana (uglavnom srpske nacionalnosti) koji su u mjestu ostali za vrijeme srpske kontrole. Neprorađene traume, strahovi, ljutnja i predrasude bile su uzrokom napetostima i velikom riziku od međunarodnih incidenata. S vremenom incidenti postaju rjeđi, ali je društveni pritisak u smjeru izolacije vrlo visok, odvojenost je uočljiva u svim vidovima javnog života (od školske djece koja polaze različit školski program do trgovina u kojima se kupuje i kafića u koje se zalazi).

Program slušanja pri prvom koraku nastoji otvarati komunikaciju između mirovnih timova i lokalne zajednice, otvarati prekinute komunikacije na razini lokalne zajednice, uklanjati stereotipe i dezinformacije koje mogu dijeliti i otuđivati ljude, stvarati sigurno mjesto za svaku osobu na kojem može izraziti sve svoje emocije, stavove, brige i potrebe, nastoji prepoznavati probleme koji brinu građane, otkrivati strategije za rad na tim problemima kroz iskustvo i kreativnost pojedinaca i poticati ljude da se aktivno uključe u rad za pozitivne promjene zajednice u kojoj žive.

Na temelju rezultata slušanja mirovni timovi pokreću konkretne programe u koje nastoje uključiti što više članova zajednice. Budući da su programi izgradnje zajednice temeljeni na potrebama, interesima i mogućnostima lokalne zajednice, oni su od mjesta do mjesta različiti iako se temelje na istim vrijednostima i istim principima.

Temeljni princip svih aktivnosti organiziranih i provedenih kroz ovaj projekt je osnaživanje. Najkraće rečeno, osnaživanje nije rad za zajednicu već rad sa zajednicom.

Osnovu metode PS čini razgovor koji provodi tim od dva mirovna radnika s jednom osobom iz lokalne zajednice. Ovaj razgovor omogućuje slušanoj osobi ispoljavanje svojih problema, poteškoća, briga, strahova, srdžbe, mržnje, tuge i predrasuda prema drugima. Osim što ih se pitajmo potiče da govore o sebi, kako bi ih se pažljivo slušalo i omogućilo im da "odliju" svoje negativne osjećaje i oslobode prostor za ponovno promišljanje o problemima koje ih muče, oni se istovremeno stimuliraju za osobno uključivanje u aktivnosti izgradnje zajednice. Ovakav razgovor koji se temelji na duhu povjerenja i istine zahtijeva i od slušača da rade na svojim predrasadama i otvorenog duha promišljaju o problemima i rješenjima, prihvaćajući sve osobe takvima kakve jesu i ne osuđujući ih ni u kom pogledu.

Godinu dana nakon početka provedbe projekta, nakon što su mirovni radnici stekli dovoljno znanja i sigurnosti i time postali sposobni prenijeti svoje znanje i iskustvo drugima, nastojali smo uključivati članove lokalne zajednice u program slušanja. Tu smo fazu nazvali "mještani slušaju mještane" i smatramo to velikim korakom koji nas vodi još dublje u slušanje i istovremeno predstavlja mogućnost potpunog osamostaljenja lokalnih inicijativa, što je velik napredak u građenju civilnog društva. U prvom koraku mještane su slušali mirovni radnici koji su imalu ulogu posrednika. Kroz dvije godine rada osnaživali smo pojedince i zajednicu kao cjelinu i kao rezultat danas postoje pojedinci iz zajednice dovoljno osnaženi i ohrabreni za direktno slušanje svojih sumještana.

Veoma važan element PS je analiza i pisanje iscrpnog izvještaja o tome što smo od zajednice čuli, te vraćanje te informacije zajednici - prvi korak kako jedna grupacija čuje drugu. Dakako da izvještaji ne sadržavaju imena ili informacije koje bi bilo koga iz zajednice mogle kompromitirati na bilo koji način. Impersonalni su i izraz su empatičnog slušanja (slušanja bez

osude), te stoga mogu lakše biti primljeni od obje grupacije. Neki od izvještaja su već podijeljeni u zajednicama kojih se tiču, a neki još nisu dovršeni.

Jedan je od ciljeva cjelokupnog projekta bio akcijsko - istraživačkim pristupom testirati učinkovitost ove metode izgradnje mira i zajednice i njenu primjenjivost na našim prostorima.

Prema procjeni samih mirovnih radnika koji su u navedenim mjestima proveli ukupno oko 1400 intervjua, program slušanja se pokazao vrlo učinkovitim u otvaranju komunikacije između mirovnih timova i lokalne zajednice, otvaranju prekinute komunikacije na razini lokalne zajednice, uklanjanju stereotipa i dezinformacija koje mogu dijeliti i otuđivati ljude, prepoznavanju problema koji brinu građane i pronalaženju točki na kojima se može graditi zajednička budućnost i konkretne aktivnosti. U mjestima s visokom razinom ratne traume (masakri, koncentracijski logori) potpora je skromna, ali nije prisutno snažno protivljenje. Mirovni radnici vide sve prednosti te metode u građenju mira s razine lokalnih zajednica. Istovremeno ukazuju na potrebu za pomoć pri analizi rezultata i, što je vrlo važno, u kontroli pregaranja zbog velike izloženosti sekundarnom stresu.

Nakon dvogodišnje primjene PS procjenu primjene i učinaka ove metode učinili su i nezavisni istraživač i evaluatori.

Dr. prof. Slavko Mandić, umirovljeni profesor Sveučilišta Josip Juraj Strossmayer u Osijeku na katedri zajedničkih studija, predmet psihologija, proveo je znanstveno istraživanje koje je imalo za cilj istražiti sljedeće hipoteze:

1. Osnažuje li program slušanja osobe koje sudjeluju u njemu, tj. pripadnike zajednice za sudjelovanje u nekoj mirovnoj aktivnosti?
2. Osnažuju li se provođenjem slušanja, tj. slušajući druge, i sami mirovni radnici, za još aktivnije sudjelovanje u mirovnom procesu?

Istraživanje je provedeno u tri eksperimentalne grupe i u jednoj kontrolnoj grupi. Prvu grupu (E1) čine mirovni radnici, koji su provodili PS. Drugu grupu (E2) čine mještani -volonteri koji su prošli obuku za PS, pa su se zatim aktivirali u mirovnom procesu, bilo da su i sami nastavili provoditi PS ili su se aktivirali u nekoj drugoj mirovnoj aktivnosti. Treću grupu (E3) čine ispitanici koji su prošli obuku za PS ali se nisu uključili u niti jednu mirovnu aktivnost. Kontrolnu grupu (K) čine ispitanici koji stanuju u mjestima u kojima se Centar za mir nije pojavio sa svojim mirovnim aktivnostima, pa tako niti s PS. Istraživanje je provedeno na osnovu prikupljanja podataka koji se odnose na predrasude prema drugoj naciji, strah, razinu komunikacije te unutrašnju i vanjsku motivaciju za sudjelovanje u mirovnoj aktivnosti.

Rezultati istraživanja ukazuju da PS, zajedno s drugim mirovnim aktivnostima, osnažuje one koji ga provode, kao i one koje se sluša i to tako da se reduciraju njihove predrasude i strahovi u odnosu na drugu naciju, da se podiže komunikacija s dru-

smanjuje se predrasuda da su svi pripadnici druge nacije nepovjerljivi

smanjuje se predrasuda da su svi pripadnici druge nacije podmukli

smanjuje se predrasuda da su svi pripadnici druge nacije agresivni

smanjuje se predrasuda da su krivi svi pripadnici druge nacije

smanjuje se predrasuda da je suživot s drugom nacijom nemoguć

smanjuje se strah da će ga netko od onih kojima dolazi napasti

smanjuje se strah da će ga netko iz mjesta napasti

smanjuje se jaki osjećaj tjeskobe

povećava se razina komunikacije

povećavaju se vanjski poticaji za sudjelovanje u mirovnim aktivnostima

povećavaju se unutrašnje potrebe za sudjelovanje u mirovnim aktivnostima

povećava se unutrašnja, psihička snaga za sudjelovanje u mirovnim aktivnostima

gom nacijom na višu razinu i da se pojačava njihova motivacija za sudjelovanje u mirovnim aktivnostima.

Tendencija smanjivanja onog što je negativno, odnosno povećavanja onog što je pozitivno (promatrano s točke početka PS i kraja primjenjivanja PS) prisutna je u svim grupama, uključujući i kontrolnu, što objašnjavamo djelovanjem vanjskih čimbenika, koji se prvenstveno odnose na globalnu društveno političku situaciju.

Da je PS, zajedno s drugim mirovnim aktivnostima, imao pozitivan utjecaj na sve tri eksperimentalne grupe dokazuje činjenica da se svaka eksperimentalna grupa, u kojoj je bio primjenjen PS, statistički značajno razlikuje od kontrolne grupe.

Ključno je da se napredak u mirovnom potencijalu može pripisati sinhroniziranom utjecaju PS i drugih konkretnih mirovnih aktivnosti.

Na osnovu istraživanja predlaže se uvođenje pojma mirovnog potencijala (MP) i mirovnog inhibitora (MI). Pojedinaac s visokim MP nema predrasude prema drugoj naciji, nema strahove od druge nacije i komunikacije s drugom nacijom, motiviran je za sudjelovanje u mirovnom procesu. Pojedinaac s visokim MI ima predrasude prema drugoj naciji, boji se pripadnika druge nacije, ne komunicira i nije motiviran za sudjelovanje u mirovnom procesu, ima kočnice koje ga koče da

sudjeluje u mirovnom procesu.

Pokazalo se da je mirovni inhibitor u grupi mirovnih radnika najmanji, da bi se zatim u grupi volontera aktivnih u zajednici povećao i u grupi ispitanika koji su obučeni za PS ali nisu aktivni u zajednici postao najveći. U kontrolnoj grupi je gotovo na istoj razini kao u posljednjoj grupi. *To indirektno upućuje na zaključak da ih uključivanje u aktivnosti ili jednostavno življenje mirovnih potencijala povećava.*

Tim evaluatora Društva za psihološku pomoć je putem fokusnih grupa ispitao utjecaj svih mirovnih aktivnosti na zajednice u kojima su provodeni PS. Rezultati su pozitivni - misija mirovnih timova u zajednicama je prepoznatljiva, uglavnom su izgradili odnos povjerenja te postali prepoznatljivo mjesto susreta. Međutim, oni ukazuju i na veliku psihičku izloženost mirovnih radnika sekundarnom stresu te potrebu sustavnije supervizije i kontrole pregaranja.

Marina Škrabalo je iz učinjenih intervjua analizirala stavove mještana u odnosu na pitanje pomirenja, razine komunikacije te prepreke koje mještani vide u procesu pomirenja. Prepreke su uglavnom vezane uz nekažnjavanje krivaca za ratne zločine, tešku ekonomsku situaciju i razdvojenost djece u školama. Ona također ukazuje na mogućnost korištenja PS kao prave akcijsko-istraživačke metode, za što bi bilo nužno poboljšati je upotrebom jasno definiranih uzoraka populacije i sistematičnijom analizom dobivenih podataka.

Nalazi, prijedlozi i sugestije istraživača su za nas, mirovne radnike, vrijedni i poticajni. Ukazuju na utjecaj koji PS i mirovne aktivnosti imaju na osnaživanje pojedinaca i zajednice, na porast mirovnih potencijala za integrativne i kreativne procese u ratom razorenim zajednicama. Preporuka bi bila da se takve aktivnosti provode u svim mjestima - kada bi to bilo moguće, ili, bar u onima s visokim rizikom sukoba (metoda se, dakako može koristiti i za unapređenje života zajednica u mirnodopskim prilikama). Nakon prve faze projekta, nakon dvije godine rada mirovnih timova u zajednicama, još uvijek postoje razlike u mirovnim potencijalima između mirovnih radnika i mještana - volontera. To ukazuje na potrebu da se nastavi radom i uloži dodatne napore u osnaživanje tih pojedinaca da bi mogli potpuno preuzeti i dalje razvijati proces. □

Za više informacija:

Sonja Stanić,
Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek,
Županijska 7

e-mail: pteams@zamir.net

Pisati o radu s braniteljima za mene je istovremeno zadovoljstvo i odgovornost. Zadovoljstvo - kada razmišljam o svemu što smo zajedno kroz rad grupe prošli i postigli, a odgovornost - prema novim ljudima koji, ohrabreni našim radom, ovim putem tek trebaju krenuti. U ljudskoj komunikaciji još uvijek ne postoje riječi kojima bismo mogli točno izraziti ono što osjećamo u danom trenutku.

U sličnoj se situaciji i sama nalazim i vrlo je teško prenijeti na papir sve one emocije i doživljena iskustva vezana uz ovaj šestomjesečni period intenzivnog rada s braniteljima. Bilo je tu puno trenutaka ispunjenih iskrenošću koja se gotovo mogla

dodirnuti, smijeha i šala, ozbiljnog i predanog rada, ali i suza i svega onog što ljudi, spojeni u ovakvom radu, dijele kao obitelj. Svatko tko je iskusio rat u većoj ili u manjoj mjeri nosi u sebi jednu vrstu traume - ovisno o izloženosti. Ova izloženost kod branitelja zasigurno je bila najveća i stoga postoji potreba da se sjećanje na rat i preživljena iskustva ublaži. Mirovni tim Okučani hrabro je napravio iskorak u ovome pravcu i ne osvrćući se na neiskustvo i neposjedovanje svih potrebnih vještina krenuo, vođen izrečenom potrebom ljudi. Za svoj smo rad postavili tri strateški važna koraka:

1. Održati radni sastanak s predstavnicima UHVDR, čuti potrebe i krenuti u organizaciju grupa (Okučani, Stara Gradiška, Gornji Bogičevci).
2. Posjetiti svaku udrugu i s potencijalnim sudionicima ostvariti individualne razgovore te ih osnažiti za sudjelovanje na seminaru i radionicama.

Ljubica Berić

Rad s braniteljima

3. Organizirati seminare o traumi u kojima su spojeni rekreacija i odmor s radom na sebi.

Važno je reći da su sva tri strateški postavljena cilja ostvarena i možda je najbolje da predsjednici udruga sami kažu nešto o tome:

Željko Bura, UHVDR - Okučani

"Seminar nam je pomogao da bolje i objektivnije upoznamo sebe i svoje poteškoće te da ih lakše prebrodimo. Uz stručno vodstvo i naš rad u grupi smatramo da se puno pomoglo da prebrodimo dio svojih problema, što nam puno znači, a ujedno možemo pomagati i drugima. Zahvaljujemo se voditeljicama Maji Mitrović i Moniki Šimek, donatorima, Centru za mir, nenasilje i ljudska prava - Osijek i posebno gospođi Berić, koja je taj rad pokrenula i trudila se da se sve ono što je isplanirano ostvari u proteklom periodu. Nadamo se da će se ovaj rad nastaviti jer je to - smatramo - najbolja pomoć svima nama, a ako je moguće, željeli bismo da se pokrene rad i s novim grupama. U kontaktu s mnogim braniteljima pokazala se njihova spremnost u sudjelovanju u ovome načinu rada."

Mato Grgić, UHVDR - Stara Gradiška

"Seminari, koje smo zajedno prošli, za mene su puno značili jer je rad u grupi i sa stručnim osobama jako kvalitetno izveden i dobro organiziran od strane organizatora. Osobno sam na sebi osjetio velike promjene u pozitivnom smislu i u odnosu na moju obitelj, prijatelje i ljude oko sebe. Osjećam se puno opuštenije i smirenije te sam spremniji za bilo koji posao i razgovor s ljudima, iako su to ljudi s kojima možda i nemam najbolju komunikaciju."

"Osobno sam na sebi osjetio velike promjene u pozitivnom smislu i u odnosu na moju obitelj, prijatelje i ljude oko sebe. Osjećam se puno opuštenije i smirenije te sam spremniji za bilo koji posao i razgovor s ljudima, iako su to ljudi s kojima možda i nemam najbolju komunikaciju."

Jozo Bungić, UHVDR - Gornji Bogičevci

"Smatram da je ovaj seminar jako pozitivno djelovao na mene, kao i na članove moje udruge. Neke probleme lakše svladavamo; postali smo manje ogorčeni, eksplozivni i nezadovoljni. Naše ponašanje je utjecalo i na članove naših obitelji. Počeli smo raditi s obiteljima i prijateljima na osnovi stečenih iskustava i znanja s ovih seminara. Smatram da bi svi branitelji trebali proći ovakvu vrst seminara. Također bi u ovakav rad trebale biti uključene i supruge i djeca. Hvala svima koji su na bilo koji način pomogli da se ovi seminari održe."

Što reći na kraju? Maja i Monika su kvalitetno odradile sva četiri dosad održana seminara i obavile puno, puno sati individualnog razgovora i rada te podijelile s nama praktičnim primjerom kako istinski voljeti ljude. Ovakav način rada - po mojim spoznajama - jedinstven je u Hrvatskoj i mogao bi biti model rada svima onima koji žele krenuti ovim putem. I na kraju - govoriti o braniteljima, za mene osobno, znači govoriti o braći, prijateljima, vrijednim i dragim ljudima, brižnim očevima kojima njihove supruge i djeca daju onu dodatnu snagu onda kada snage nestane. Netko je rekao da je "lakše upoznati cijelo čovječanstvo nego jednog čovjeka". Ta velika istina živi, i otuda i tolika velika potreba za radom i razumijevanjem ljudi i svakog čovjeka ponaosob. □

Michelle Kurtz

Poziv na odvažno i jedinstveno putovanje

Voditeljica projekta izgradnja mira, Katarina Kruhonja, pozvala nas je, sada kad projekt ulazi u razdoblje planiranja druge faze, na preispitivanje naših zajedničkih temeljnih vrijednosti. Kao dio tog procesa Zlatko je Gerenčir (savjetnik za pitanja NVO-manegementa) sa suradnicima podijelio s nama svoja saznanja iz knjige "Sedam navika uspješnih voditelja". Osnovna je misao knjige veoma izravna.

tebe neće povrijediti, a mene uplašiti. S obzirom da ja znam koji je tvoj sustav vrijednosti, mogu pretpostaviti što će se dogoditi, te možemo isplanirati suglasnu zajedničku budućnost. U našem mirovnom radu svi imamo različite sustave temeljnih načela, ali možemo pronaći zajedničko tlo s kojega možemo početi djelovati.

Ljudi sa sličnim sustavima temeljnih načela mogu harmonično surađivati. Razina povjerenja je viša, ali u pluralističnom svijetu u kojem živimo ne možemo očekivati potpuno jedinstvo. Međutim, vjerujem kako je važno, što je više moguće, da svaka osoba krene na **odvažno i hrabro putovanje** konstruiranja sustava temeljnih načela, neovisno želite li to nazvati životnom filozofijom ili duhovnošću.

Što smo svjesniji vlastitog sustava vjerovanja, veća je vjerojatnost kako ćemo postati činitelji namjesto objekata koji samo reagiraju na ono što im se čini. Ukoliko imamo okvir iz kojega možemo analizirati i postavljati odrednice za buduća djelovanja, možemo djelovati puno odlučnije.

Naše misli uzrokuju djela,
Djela uzrokuju navike,
Navike oblikuju karakter
A karakter određuje našu sudbinu.

Ako vratimo ovu priču korak unazad, shvaćamo kako naše misli nisu rezultat prirodnog poticaja, već su procesuirane kroz naš sustav temeljnih načela i "napunjene" značenjima. Ako ja ugledam zmiju (poticaj), neću pomisliti samo "zmija". Nešto ću osjetiti i pripisati toj zmiji neko značenje. Moj sustav načela daje značenje tom poticaju. Žene iz nekih drugih kultura bi možda reagirale drukčije: mogle bi poželjeti sagnuti se i uhvatiti zmiju. Možda bi joj se i obradovala, jer sada imaju dobar ručak. Ali ja želim pobjeći i bojim se kad je ugledam. Imam svoj sustav načela koji me izvještava o zmijama (definiran kulturološki, povijesno određen i oblikovan u obitelji u kojoj sam odrasla).

Svi imamo sustav načela, neki prokušaniji od drugih. Neka razmišljanja mogu biti o tomu zašto je svijet takav kakav jest, zašto postoji zlo, što je dobro i kako, primjerice, promijeniti svijet. Što smo svjesniji vlastitog sustava vjerovanja, veća je vjerojatnost kako ćemo postati činitelji namjesto objekata koji samo reagiraju na ono što im se čini. Ukoliko imamo okvir iz kojega možemo analizirati i postavljati odrednice za buduća djelovanja, možemo djelovati puno odlučnije. Kao mirovni radnici zasigurno činimo i potičemo promjene. No, koji sustav načela koristimo?

Zadržimo se na primjeru zmije: ako odlučimo krenuti zajedno na put i znam kako ti vjeruješ da su zmije dobre i korisne, onda bih mogla pomisliti kako ćeš ti usput, možda, pokupiti zmije i zadržati ih. Kako to unaprijed znam, ne bi me iznenadilo kada bi ti to zaista napravio. Kako to unaprijed znam, pripremila sam se da ne paničim; dogovoriti ćemo kompromisno rješenje koje

Sve su metafore ograničene; i metafora o putovanju je ograničena zbog aluzije kako je samo proces putovanja važan, a ne odredište ili istina. Ne bih htjela stvarati takve aluzije. Istina je važna, ali ne mogu prisiliti ljude da vjeruju u moju istinu čak i ako duboko vjerujem da je moja istina jedina ispravna.

Zašto "jedinstveno" i "odvažno" kao dva pridjeva koja opisuju ovo putovanje? "Jedinstveno" stoga što postajemo ljudi koji čine ono što govore, čija su sredstva, načini i ciljevi sukladni. Predvidljivi ne na način da postajemo dosadni, nego da postajemo pouzdanom osobom na koju se može osloniti. "Odvažno" zato što je potrebna unutrašnja snaga kako bismo učinili "pravu stvar" kad se zauzimamo za nešto.

Tišina kao način izbjegavanja nije rješenje.

Pasivno slijediti druge nije rješenje.

Izbjegavanje posljedica nije rješenje.

Možemo postati ranjivi.

Možemo postati preosjetljivi na kritiku.

To može završiti našom pogreškom.

Zapravo, posnut ćemo, pogriješit ćemo i kritizirat će nas. I što sad?

Zašto se truditi putovati ako znamo da će biti bolno? Usprkos svemu, želim potaknuti svakog mirovnog radnika neka smišljeno preispita vlastiti sustav načela, ne zato da bi se dobro osjećali, već kako bi se saživjeli s naizgled nespojivim suprotnostima.

Jedna od suprotnosti s kojima živimo kao mirovni radnici jest borba da istovremeno ustrajemo na uzvišenim idealima i saznanje o mogućem neuspjehu pri ostvarivanju tih ideala. Ukoliko zanemarimo bilo koju od ovih krajnosti riskiramo licemjere ili paraliziranost. Ako se usredotočimo samo na ideal mira u svijetu, a zanemarimo svoje vlastite propuste u življenju života koji pridonosi ostvarenju mira, licemjeri smo. Ako se usredotočim samo na vlastite propuste, ne usudim se niti sanjati o nenasilnom svijetu.

Vjerujem kako je svima poznato iskustvo unutarnjeg sukoba, ali ipak želimo ostvariti mir. Trebamo pronaći kako se nositi s vlastitom nesigurnošću koja bi se mogla pretvoriti u sukob moći. Moram pronaći kako ustrajati vjerovati u ideal naše misije, čak i kad znam najgore o sebi, svojim suradnicima i onima kojima služimo. Kao mirovni radnici imamo ideal koji želimo ostvariti, ali poznajemo vlastite ograničenosti kao i ograničenosti drugih. Kako naš sustav načela odgovara na te uvjete? Naš bi nam sustav načela trebao ponuditi način kako živjeti s nedostacima, s vlastitim nasiljem, i kada radimo na ostvarenju nenasilnog društva.

Riječ je o svakodnevnoj istini, ne samo o teoretski mogućem problemu. Pišem ovaj tekst dok se svađam sa svojim najstarijim sinom. Nisam ga udarila, ali sam htjela! Teško je živjeti usklađeno! Zato, nisam ga udarila. Ispričala sam se zbog svoje verbalne agresivnosti i zamolila njega i Boga za oprost.

Učinkovitost mirovnog rada ne može biti uvjetovana isključivo mnome i ujednačenošću mog života, mada ne bih bila cjelovita mirovna radnica kada bi moj život bio prepun kontradikcija. Pomislit ćete kako vikanje na sina nije nešto posebno značajno. Ali ja poznajem jačinu emocija, mrak koji me obuzeo. Ako želim spasiti svijet, a gubim vlastitog sina, slabim svoju sposobnost svjedočenja istinskog mira na zemlji. Nisam savršena i usprkos trudu koji ulažem narušavam vlastiti sustav načela. Trebam mjesto na kojemu ću se moći oporaviti od neuspjeha, mjesto gdje ću otpustiti stid i iznova pronaći snagu.

"Jedinstveno" stoga što postajemo ljudi koji čine ono što govore, čija su sredstva, načini i ciljevi sukladni. Predvidljivi ne na način da postajemo dosadni, nego da postajemo pouzdanom osobom na koju se može osloniti. "Odvažno" zato što je potrebna unutrašnja snaga kako bismo učinili "pravu stvar" kad se zauzimamo za nešto.

Tražiti od nekoga da preispita vlastiti sustav načela je nemoguće. To je nešto što mora biti potaknuto iznutra, po mogućnosti prije nego li nas ozbiljna pogreška natjera da shvatimo kako ne znamo u što vjerujemo. Smatram kako je kršćanski nauk snažan temelj mog sustava vjerovanja i pruža zadovoljavajuće odgovore na nepomirljive životne suprotnosti. Govorim to iz vlastitog iskustva, ne kao osoba koja sudi, već kao svjedok. Raspeti i uskrslu Gospodin pokazao mi je put i način razumijevanja sebe i svijeta koji me okružuje, dao mi je mjesto na koje mogu donijeti svoje strahove koji bi me inače doveli u situaciju sukoba moći, mjesto gdje mogu razriješiti strah od nasilnosti drugih ljudi. Jer mi je ukazana milost, mogu sada dati milost drugima.

Izgradnja mira govori o ljudima, izgradnji povjerenja među ljudima. Rasplitanje nevidljivih niti u zajednici uključuje traženje snage za oprost, život s prošlošću i rizik izlaganja nepoznatim ili čak opasnim namjerama. Izgradnja mira je više od metode, više od aktivnog slušanja ili programa u zajednici. To je način života. Htjela bih vas potaknuti da budete odvažni i jedinstveni na svom putovanju kako bi ste pronašli duhovnu snagu za obavljanje mirovnog rada. □

Adam Curle

Mahatma Gandhi - učitelj istine

Profesor Adam Curle (84), kveker i štovatelj Dalai Lame, kao svjetski priznati medijator i zagovornik kulture nenasilja dio je mnogih "priča" Južne Afrike, Azije, Irske... osoba koja kroz svoj put živi i svjedoči nenasilje ili "drugi put" kako ga je nazvao u jednoj od svojih brojnih knjiga. Adam je i dio "naše priče" od 1992. godine. U njemu smo našli podršku, osobu koja nas čuje, koja zajedno s nama promatra, promišlja i iskušava put kojim smo krenuli. Nikad ne prosuđujući, Adam bogatstvom svoga znanja potiče sugovornika da prepozna svoju unutarnju snagu i pronađe svoj put, put srca, put istine.

Unatoč dugom i uspješnom radu na nekoliko sveučilišta u Engleskoj, te statusu profesora na uglednom Harvardu, Curle za sebe kaže kako je u biti aktivist a ne akademik. U listopadu prošle godine dobio je Ghandi International Peace Award koju dodjeljuje Ghandi Foundation.

Tim povodom, a nemogavši dobiti interview zbog njegove bolesti, odlučili smo prenijeti njegov govor sa svečanosti dodjele nagrade održane u Londonu. Vjerujemo kako njegove riječi mogu biti trajnim izvorom podrške i drugima kao što su i nama.

Branka Kaselj

Srž principa nenasilja koje je prakticirao veličanstveni čovjek, koga smatram Mahatmom ovog doba, jest ideja Istine: Sat, AllHaqq, Wahrheit, Verdad, Veritas, the Ultimate Reality. No, istovremeno, ovu riječ koristimo dvojako, i ja i drugi, često je zloupotrebavamo, kvarimo i iskrivljujemo zbog političkih i osobnih ciljeva.

Radi se o pozitivnom principu nepovređivanja koje podrazumijeva aktivno pomaganje i kombiniranje sa snagom duha, kako to neki nazivaju, čime se dolazi do same srži svega, do istine.

Ideja nenasilja odavno mi je bliska, napisao sam čak i knjigu o njoj. Tada sam vjerovao, kao što i dalje žarko vjerujem, da filozofija i psihologija nenasilja moraju rukovoditi svim našim akcijama, na svim razinama, privrednim, političkim, društvenim. No, tek odnedavno sam shvatio što znači istinski se ponašati, misliti i osjećati na nenasilan način koji je utemeljen na principima "Ahisma i Satyagraha". Radi se o pozitivnom prin-

cipu nepovređivanja koje podrazumijeva aktivno pomaganje i kombiniranje sa snagom duha, kako to neki nazivaju, čime se dolazi do same srži svega, do istine.

Gandhi je zaista govorio o svome nauku kao o "ustrajavanju u istini"; on je naslovio svoju autobiografiju "**Moji eksperimenti s istinom**". Onoliko koliko ustrajavamo u istini, toliko sagledavamo i odbacujemo iluzije, a to znači da odbacujemo mnoge otrcane fraze koje dominiraju našim osobnim i javnim životom. Naši postojeći oblici mišljenja mogu taj proces otežati i unijeti zbrku u odnose s onima koji ne prelaze iz svijeta iluzije u svijet istine.

Kažu da je Gandhiju to bilo sasvim jasno, jer konvencionalna mudrost i trenutna politička podobnost nisu utjecale na njega. On je našao put do Istine. Shvatio je što se događa u njemu, u Indiji i kakva je situacija s Britancima. Znao je što treba uraditi i kako to uraditi i u tome je uspio. On je znao i pokazao da nasilje ne može riješiti ljudske probleme; umjesto toga nasilje samo povećava probleme, stvara nove probleme i ništa ne rješava.

No, što je s nama koji se divimo Mahatmi i njegovim mislima, koji je veći dio vremena provodio u jednom drugom duhovnom svijetu? Koliko naučenog moramo zaboraviti ako želimo shvatiti i slijediti put nenasilja?

Što, na primjer, mislimo o sprječavanju nasilja? Što mislimo o uobičajenom službenom stajalištu da je zatvor djelotvoran? On to jeste, ali ne na način na koji se misli - a to je odvratanje od zločina. Zatvor samo privremeno uklanja neželjene ljude s našeg puta i zadovoljava političare jer se zakon i red čuvaju. No, zatvor zapravo povećava zločin, on povećava ili stvara zločinačko ponašanje kod ljudi koji uopće nisu bili kriminalci. I baš zbog ovog razloga raste broj zatvorenika. Iako su mnogi od nas spoznali da je utamničenje bezvrijedno, naša opća iluzija o potrebi postojanja zatvora ostaje u jednom dijelu našeg mozga.

Ovo dualističko razmišljanje prevladava zapravo velikim dijelom naših misli kad govorimo o nasilju i nenasilju. Mahatma je vjerovao u nenasilje, ne samo kao u moralni princip, već u nenasilje kao jedini put, jer je znao da je to najdjelotvorniji način u postizanju ciljeva koji su u skladu s Istinom - uzmimo za primjer nezavisnost Indije.

Mnogi od nas bi ga slijedili u vjerovanju da je nenasilje lijepa i dobra stvar. Međutim, mi istovremeno govorimo jedni drugima da u stvarnom svijetu moramo biti čvrsti da bi se obranili i zaštitili svoju zemlju - a svakako i sebe same.

Naposlijetku, govorimo da je zakonita upotreba sile, po mogućnosti uz odobrenje UN-a, no u slučaju Kosova to se nije dogodilo. Razmotrimo nakratko ovaj slučaj i nekoliko drugih.

Na Kosovu smo mi, to jest NATO, mislili da će kratki kirurški zahvat dovesti Srbiju pod kontrolu i kako se to, naravno, nije dogodilo za nekoliko dana, mi smo se zaista uplašili. Što smo postigli tom akcijom? Mnogo nepotrebne štete i užasan politički kaos. Jedan mudri, stariji kineski diplomat je s istinskom tugom rekao (s točke gledišta UN-a) da je ta nezakonita akcija bacila globalnu sigurnost i međusobno povjerenje nekoliko desetljeća unazad. I koliko ljudskih života će to stajati? No, što smo drugo mogli učiniti? Citiram ovdje starog ratnika Winstona Churchilla, koji je jednom rekao "Bolje riječima, riječima nego ratom, ratom". Gandhi bi rekao: bolje uz pomoć njegovih mirovnih trupa, vojske koja je izvježbana i disciplinirana za nenasilni otpor i pregovaranje. OSCE promatrači su zaista imali neke od ovih kvaliteta i odlično su radili dok ih nisu povukli.

Onoliko koliko ustrajavamo u istini, toliko sagledavamo i odbacujemo iluzije, a to znači da odbacujemo mnoge otrcane fraze koje dominiraju našim osobnim i javnim životom.

Preselimo se sada na Istok, u vrijeme rata u Zaljevu. Jaki kirurški zahvat, s vrlo malo žrtava- izuzimajući žrtve na iračkoj strani; vrlo brzo - izuzimajući desetke tisuća male djece koja su poginula zbog nastavljanja rata u narednim godinama, ali sada u obliku sankcija.

Vratimo se u Prvi svjetski rat. Saveznici su na kraju rata pobijedili i nametnuli vrlo razorne i okrutne uvjete i time utrljali put Hitlerovom užasnom režimu i Drugom svjetskom ratu.

I što s tim? Ljudi sada govore da je to bio rat u koji se trebalo uključiti. I sam sam bio u njemu pet godina, ali mogu reći: "Razlog zbog kojeg sam se borio protiv nacizma nije bio sprečavanje Hitlera da zauzme Britanske otoke i ostatak Europe; borili smo se protiv njegove politike istrebljivanja,

brutalnosti, razaranja europske demokratske kulture. Borili smo se jer nismo mogli dozvoliti da se to dogodi nama i našim prijateljima i zato smo danas oslobođeni tih užasa. Međutim, ako pogledamo preostali dio svijeta, primjećujemo da su svi užasi koje smo mrzili u nacističkoj Njemačkoj narasli poput raka - gotovo globalno mučenje, genocid, ropstvo, opresija, fanatizam, netolerancija. U ovom svjetlu naša sjajna pobjeda ne izgleda dovršena.

No, na sreću, možemo iz ovoga izvući lekciju. Na kraju rata, savezničke pobjedničke snage uložile su veliki napor u obnovu Njemačke i Japana, ne samo fizički nego i obrazovno i politički (sretan sam što sam odigrao jednu mikroskopsku ulogu u toj obnovi, suprostavljajući se tako svom učešću u razaranju). Ta obnova je bila djelotvorna, što je vidljivo iz zapanjujućeg privrednog rasta obje zemlje. Lekcija kaže da pomaganje poraženom neprijatelju predstavlja najbolji način za sklapanje prijateljstva s neprijateljem. Kada bi to bilo shvaćeno u širim razmjerima, mnoga problematična mjesta širom svijeta postala bi mirnija. Druga lekcija za naučiti jest da nakon rata i nasilja treba ukloniti mržnju i nasilje iz srca kako bi zavladao mir i prijateljstvo.

Čini mi se da ne možemo zaobići univerzalni princip koji glasi: ma kako dobronamjerni bili pokušaji koji nasiljem rješavaju probleme, to neizbježno vodi u daljnje, još gore nasilje, kao što je slučaj s nuklearnim naoružanjem, krajnjim primjerom destrukcije. Razmotrimo Trident, cijenjeno britansko nuklearno naoružanje koje služi za zastrašivanje od rata. Koga ono zastrašuje, tko bi to požurio i okupirao nas ili napao - nas ili bilo koju od 140 zemalja bez nuklearnog naoružanja - ukoliko bismo se oslobodili nuklearnog oružja? Naravno nitko, to svi znamo.

Međutim, budući da ga zadržavamo, mi produžujemo situaciju u kojoj i druge zemlje teže za nuklearnim naoružanjem.

Lekcija kaže da pomaganje poraženom neprijatelju predstavlja najbolji način za sklapanje prijateljstva s neprijateljem. Kada bi to bilo shvaćeno u širim razmjerima, mnoga problematična mjesta širom svijeta postala bi mirnija. Druga lekcija za naučiti jest da nakon rata i nasilja treba ukloniti mržnju i nasilje iz srca kako bi zavladao mir i prijateljstvo.

Curie (prva s desna) sa suprugom u Osijeku 1997.

Indija i Pakistan ga imaju - zemlje čiji je veliki sin Mohandas Karamchand Gandhi oslobodio zemlju od Britanaca. Da, i one ga imaju, zbog čega u nedogled raste opasnost za njihove narode. Naravno, samo je pitanje vremena kad će i mnoge druge zemlje pribaviti to oružje. Stoga će naši mudraci u Vladi reći kako su oni bili u pravu u pogledu Tridenta, a svi ostali, protivnici Tridenta, ne žive u realnom svijetu. No, taj je stvarni svijet prepun suludih masovnih ubojstava. Pametni idioti u Pentagonu će komentirati kako je tragično što nacionalni obrambeni raketni sustav nije najbolje funkcionirao.

Postoje, naravno, napukline u obrambenom oklopu iluzije kroz koje povremeno prohuji zraka svjetlosti stvarnosti. U Južnoj Africi, na primjer, bilo je zaprepašujuće što je veliki broj crkvenih ljudi, tih istih ljudi koji su stvorili lažno Evanđelje za Apartheid, a koji su poslije shvatili da je to zlo, povelili dovoljno veliku masu za sobom. Možemo također govoriti o baršun revoluciji u zemljama istočne Europe gdje su se ljudi spontano digli i zbacili komunizam bez krvi.

Oni su zapravo zbacili političku verziju jedne vrlo uobičajene i razorne iluzije: dokle god činiš ono u što vjeruješ da je ispravno (politički, društveno, privredno, vojno, osobno), usrećuješ druge ljude koji se dobro ponašaju, a ako to ne čine, tada moraju snositi posljedice koje su obično u obliku kazne. Ti ne misliš o sebi da si nasilan. Žalostiš se, pak, ako te optužuju za grubost, jer ti samo radiš za dobrobit ostalih - međutim, zbog tebe ljudi završavaju na prisilnom radu, u sobama za mučenje, ili na vješalima.

Ove iluzije okreću stvari naglavačke. Mislimo da možemo kupiti sreću stječući imetak, dobijajući vlast i položaj. Jednom kada to dobijemo, ostajemo jednako prazni kao i prije. Stoga suludo želimo još više, a rezultat ostaje isti. Ogorčeni i kivni okrivljujemo okolnosti, prijatelje i porodicu udaljujući ih tako od sebe, povećavajući svoj bijes i očaj i nasilje koje iz toga rezultira. Hoće li nas to opametiti? Ne, mi samo povećavamo našu iluziju i ciklus koji sam opisao - žudnju, bijes i neznanje o

našem unutrašnjem stanju, našu veliku varku, ka novoj žudnji, bijesu do beskonačnosti.

Budisti nazivaju ovaj ciklus tri vatre; te tri vatre koje sada gore u svijetu, dok tu govorim, postale su univerzalne i vide se u obliku globalizacije. One mogu gorjeti brutalno i žestoko, ali mogu također ugodno grijati, mogu nas sve uništiti tim plamenovima - spaliti našu mudrost prije nego shvatimo što se dodada. Da zaključim, mi smo stvorili sustav i strukture koje prikladno podržavaju dvosmislenost našeg uma u odnosu na realnost naših međusobnih odnosa i odnosa sa nama samima. Ta dvosmislenost ozakonjuje pomaganje i povređivanje, nagrađivanje i kažnjavanje, stvaranje i uništavanje, ljubav i mržnju, blagost i nasilje.

Ogromni doprinos Mahatme Gandhija leži u naglašavanju istine o našim međusobnim odnosima, pri čemu je legitimna jedino ova prva opcija. Sve druge su lažne, koliko god bile dotjerane i zakamuflirane ukrasima filozofske i društvene teorije. Sve su to iluzije koje nas zavaravaju u uvjerenju da je neznanje o istini blaženstvo, da se sreća može kupiti i prodati, da mir može doći kroz nasilje. Kada jednom pobjegnemo iz ove zamke mehaničkog mišljenja, ulazimo u drugu stvarnost. No, taj prijelaz nije uvijek lako napraviti i ostati u toj drugoj stvarnosti.

Oni su zapravo zbacili političku verziju jedne vrlo uobičajene i razorne iluzije: dokle god činiš ono u što vjeruješ da je ispravno (politički, društveno, privredno, vojno, osobno), usrećuješ druge ljude koji se dobro ponašaju, a ako to ne čine, tada moraju snositi posljedice koje su obično u obliku kazne.

Htio bih se maknuti od ove apstraktne diskusije i navesti jedan suvremeni primjer nenasilnog djelovanja. Mjesto događanja je grad Osijek u Hrvatskoj na početku sadašnjih ratnih događanja na Balkanu; početak je 1992. godine. Grad je u neprijateljskom okruženju, stalno granatiran, što je rezultiralo stotinama poginulih. Grad je pun prognanika koje su Srbi brutalno istjerali iz njihovih domova iz neposrednog okruženja grada.

Općenito gledano, raspoloženje ljudi je mješavina bijesa, šoka i potrebe da se uzvati udarac i istjera napadače. Samo je dvoje ljudi heretički zauzelo i zastupalo ideju mirovnog rješenja i pomirenja...(katolkinja i agnostik).

U tom udaljenom dijelu istočne Europe, gdje je još donedavno vladao komunizam, oni nisu mnogo znali o mirovnom pokretu. Gandhi i nenasilje bili su samo pojmovi za njih, no ta su imena

Da zaključim, mi smo stvorili sustav i strukture koje prikladno podržavaju dvosmislenost našeg uma u odnosu na realnost naših međusobnih odnosa i odnosa sa nama samima. Ta dvosmislenost ozakonjuje pomaganje i povređivanje, nagrađivanje i kažnjavanje, stvaranje i uništavanje, ljubav i mržnju, blagost i nasilje.

ipak ostavila određenu rezonanciju u njima i oni su počeli dalje istraživati.

Malo po malo, s grupicom neodlučnih prijatelja započeli su razgovarati o ideji mira, a ne o pobjedi. Istovremeno su učinili sve što je bilo moguće kako bi pomogli svim žrtvama rata - i Hrvatima i Srbima, kojih je bilo puno u ovom graničnom području. Radili su s izbjeglicama čiji su domovi bili uništeni, s psihički i fizički traumatiziranim osobama. Brinuli su zbog utjecaja rata na djecu i stvaranja ratnog mentaliteta kod djece i dali sve od sebe da pokrenu projekt mirovnog obrazovanja.

Mirovni se pokret širio, ali nakon nekoliko mjeseci postalo je opasno. Srbi koji su živjeli u Osijeku dobijali su otkaze na radnom mjestu, izbacivani su iz stanova i članovi mirovnog centra, koga je spomenuta grupa osnovala, koristili su sva sredstva, osim nasilja, kako bi spriječili ova izbacivanja. Nakon jednog ružnog događaja, grupa je prosvjedovala kod jednog od lokalnih ratnih moćnika. Izlio je bijes na njih, govoreći im da su izdajice i da će stradati ukoliko nastave s ovim subverzivnim djelovanjem. Odlazeći jako potreseni i svjesni da to nisu samo isprazne prijetnje, prijateljski su mu poželjeli doviđenja. Slijedećih tjedana nastavili su vedro raditi na isti način. Kada sam ih zapitao kako su se mogli suočiti s opasnošću s takvom lakoćom u srcu, odgovorili su mi da su se osjećali slobodnima od trenutka kada su donijeli odluku da nastave s ovim radom, za koji su znali da je ispravan. Govorili smo o konceptu nenasilja kojeg razvijaju iz vlastitog iskustva i nedavnih proučavanja Mahatme. To nije samo izbjegavanje nasilja, već bit svakog susreta s čovjekom, jednako s neprijateljem kao i s prijateljem; biti od koristi čovjeku - pružiti mu ohrabrenje, potporu, iscijeliti bol, ublažiti bijes, smanjiti zbuđenost.

U tom duhu, mirovni je centar rastao od dvoje ljudi do grupe od pedeset članova, uglavnom žena, koje donose odluke i uključuju otprilike još 200 ljudi iz šire zajednice u veliki broj najrazličitijih projekata. Naglasak se trenutno stavlja na program ljudskih prava i pomirenje između Srba i Hrvata koji su još donedavno ubijali jedni druge na širem području istočne Slavonije i Baranje.

Utjecaj Centra za mir se raširio daleko izvan granica Osijeka gdje ga više ne izruguju, već cijene i poštivaju. Njegovo bogatstvo aktivnosti i utjecaj poznati su širom istočne Europe i diljem svijeta. Veliki raspon aktivnosti zapravo su različiti izričaji biti Centra, njegovog duha koji preobražava

Duhovnost nije došla lako. Razvijala se kroz razdoblja sumnji i straha, teškoća i opasnosti, podnošenja mržnje od vlastitih prijatelja. Kada se osvrnem na tih proteklih osam godina, osjećam divljenje i poniznost zbog promjena koje vidim na njima. Izuzimajući ove dvije osobe o kojima sam govorio, mnoge su od ovih žena prišle Centru oklijevajući i sa strahom. Sada su to snažne i odvažne žene koje neustrašivo ostaju dosljedne istini koju su spoznale, koja je nesavladiva i moćna. Mislim da bi ih Mahatma dočekao s dobrodošlicom i prihvatio kao prijatelje.

To nije samo izbjegavanje nasilja, već bit svakog susreta s čovjekom, jednako s neprijateljem kao i s prijateljem; biti od koristi čovjeku - pružiti mu ohrabrenje, potporu, iscijeliti bol, ublažiti bijes, smanjiti zbuđenost.

U prethodnom dijelu govora rekao sam da nasilje nije sredstvo rješavanja ljudskih problema i ponudio sam nekoliko primjera. Sada sam naveo primjer nenasilja koje jeste djelotvorno. Ako je jedan primjer djelotvoran, zašto ih ne bi bilo mnogo? Jesmo li mi previše pod kontrolom sterilne konvencije? Zašto ne bismo bili smjeli i iskušali nenasilje? □

Prevela:mr. Lidija Obad

Ana & Otto Raffai

Kako živjeti nenasilje

KAKO ŽIVJETI NENASILJE? KAKO ŽIVJETI NENASILJE? KAKO ŽIVJETI NENASILJE? KAKO ŽIVJETI NENASILJE?

Dva odgovora na jedno pitanje

Različito čujem pitanje iz naslova. Palo mi je na pamet: eto hoće da na dvije stranice ispišem upute za življenje nenasilja, možda u prvom odlomku upute za početnike, pa zatim za napredne, na kraju za ... Onda sam čula očajnički uzvik, kako uopće živjeti neko nenasilje zaista. Mili Bože, pa to je nerearno,

ili tek dijelom ostvarivo, npr. kod kuće, za svoju dušu.

Pa čujem, izgovoreno u romantičnom tonu, šaptom s izvjesnošću osobe uvjerenе u neupitnost svojih postulata pa onda i postupaka. Nenasilje, to je tako ružičasto nježno.

Počinem tekst. Zamišljam da ti prilazim, draga moja čitateljice i poštovani čitatelju, da ti se nadvijam nad glavu dok listaš ovaj broj Kulture mira, unesem se u tvoje začuđeno lice i razrogačim svoje velike zelene oči pa da te tiho upitam: "Što tebe zanima ova tema? - Zašto čitaš? Ne boj se, neću te povrijediti, samo mi treba znati, zbog čega te zanima kako živjeti nenasilje."

Zbog čega je meni važno "kako živjeti nenasilje?"
Probat ću odgovoriti nižući opise.

Nenasilje kao sukobljavanje/suprotstavljanje

Bez sukoba nema nenasilja. Kažem sukob, ne kažem nasilje. Ja vjerujem u svijet bez nasilja. Mislim da nije neophodno nasilje da bi se shvatilo nenasilje. Ali vidim taj svijet kao svijet u kojem ima sukoba. Nezaobilazna je, po mom sudu, volja, htijenje da se suočim. Sukob razumijem kao nasuprotnost i suprotstavljanje različitih želja i potreba, hrvanje do postizanja nečeg zajedničkog. Mjesta za izricanje i čujenje svoga i tuđeg htijenja i smjera. Sukob u kojem i govorim i glasno govorim i vrlo glasno govorim. U koji ulazim sa stavom da čujem jer hoću da me čuje drugi, sa stavom da taj drugi hoće meni da kaže, a ne da

me potkopa. U kojem ne popuštam dok se ne smjesti moje zadovoljstvo.

Meni znanje i vještine koje sam naučila pomažu da uđem u sukob. Zato mislim da je učenje preduvjet rješavanja sukoba. Poznajem i nepovjerenje prema mogućnosti nenasilne komunikacije uopće. Dapače, upoznala sam i licemjerje izbjegavanja sukoba pod krinkom tobožnjeg nenasilja. A ipak. Još uvijek mislim da je na putu nenasilja potrebno prihvatiti ulaske u sukob.

Nenasilje kao istinoljubivost

Istinoljubivost mi znači: volim istinu i vjerujem da vodi dobru, pa makar i bilo naporno izdržati dok dođemo do cilja. Ja zapravo vjerujem u ljudsku sposobnost prepoznati istinu i vidim da svjedočenje istine ima snagu. Svjesna sam da je moj kut jedan aspekt, da će drugi vidjeti iz drugog kuta. No to "moju istinu" ne relativizira već pojedinačnuje: ona je zaista istina. Obvezuje mene, koja je vidim, kao svjedokinju. A to za mene znači da je

Zamišljam da ti prilazim, draga moja čitateljice i poštovani čita telju, da ti se nadvijam nad glavu dok listaš ovaj broj Kulture mira, unesem se u tvoje začuđeno lice i razrogačim svoje velike zelene oči pa da te tiho upitam: "Što tebe zanima ova tema? - Zašto čitaš?"

neću prešutjeti, zatajiti.

U istinoljubivost ubrajam i znanje i talente koje prepoznajem kod sebe i borim se da ih odživim s drugima. Mislim da nisu samo za moju upotrebu, da imaju i neku funkciju za zajednicu. Mada nisam uvijek smirena i muči me trema hoću li uspjeti prenijeti to što sam stekla, dobila, sakupila.

Nenasilje kao dobrohotnost

Ganu me ljudi koji učine nešto eto tako, radi dobre same. Ne traže svoju plaću. Kada netko u gužvi sačuva hladnu glavu i umjesto da k'o drugi navali, vidi oko sebe druge ljude. Kada ljudskost prevlada uvjete i iznenadi prodorom na van. Kada daš, a da drugi ne vide i kada pružiš, a da si mogla uzeti. Prema islamu se upravo po tome prepoznaje moćan čovjek: to je onaj koji ima pravo i snagu i vlast uzeti ili udariti, a to ipak ne učini.

Nenasilje je za mene put kojim vidim sebe i gledam oko sebe i time rušim svoje iluzije.

Imam jednu kolegicu koja je oštra na jeziku. A iza je dobrohotno srce. Kad kažem dobrohotnost sjetim je se. Zna i prigovarati i kritizirati, a kad zbrojim, iza je želja da bez koristi nešto za druge učini. Bez patroniziranja. Niti si potajno skuplja bodove za budućnost (ili možda za vječni život). Dobrohotnost je odluka "koja polazi od ideje da je dobro stvaranje pravednosti, da je cjelovitost i ljepota, a nije samo korist."*

Ne vrijedi sukob, ako nemam dobrohotnosti. Ne vrijedi ni istinoljubivost, ako ne mogu doći do pozitivnih naočala pa prvo vidjeti što sve jest, a onda što mi još fali.

Nenasilje kao bol i tuga

Još za vrijeme studija teologije imala sam poteškoća s obraćenjem, pozivanjem na nasljedovanje Isusa Krista kada Isusov put kao konzekvencu ima izloženost, križ. Danas, kao trener za nenasilje borim se sa sličnim pitanjem. Prihvaćam da u svom životu ne izbjegavam bol i tugu, niti mogu ukloniti bol mojih sudionika i sudionica koji se susreću na treningu sa sobom i svojim nasiljem. I konačno, propagirajući nenasilje, zapravo ih pozivam na život koji je sve drugo nego dosadan. Isto tako nije ni bezbrižan. Vidim nenasilje u napetosti između prihvaćanja težine, i naporu da me bol ne shrva. Poduzimam korake i mijenjam svjesna težine, a ne zatvarajući pred njom oči.

Nenasilje kao deziluzioniranje i gubitak

Nenasilje je za mene put kojim vidim sebe i gledam oko sebe i time rušim svoje iluzije. Posebno me "drma" kada rušim one

mitove u kojima sam akter. Ne žalim za iluzijama, već konstatiрам gubitke: gubitak vremena zbog neuspjelog rada, energije zbog neprolaska mog napora. A navrh svega, gubitak prijatelja. Jer smo se naprosto razišli.

Zato pitam na početku, zbog čega te zapravo zanima nenasilje? Malo sam umorna od razumijevanja nenasilja kao harmonije, božanskog mira, idile lijepih pastelnih boja. Umorna, ali ne popuštam. Tvrdoglavo sam uvjerenа da nenasilje nije naša nužda, da ga možemo prevazići, probati nove, neuhodane puteve.

Da bih se pokrenula, prvi put, tisućuti put, nakon stotine uspjeha i stotine neuspjeha svaki put sebe pitam: A zbog čega ti hoćeš krenuti putem nenasilja? Kada sam na čistu sa svojim htijenjem, ostalo se nadovezuje.

*cit prema: Carlo Maria Martini, Umberto Eco: Woran glaubt, wer nicht glaubt?, dtv. 1999. str.147.

Kako živjeti nenasilje?

Krećem u pisanje tako da ću pokušati naslov približiti sebi...

Riječicu "kako" čitam kao upitnu koja mi omogućava slobodno kretanje u širokom prostoru različitih odgovora...Ne prisiljava me na za ili protiv odgovore. Ona mi je postala jako važna, poput instrumenta - koji put muzičkog a koji put kirurškog - za oslušivanje i propitivanje sebe i za dijalog s drugima.

Neodređeni oblik glagola "živjeti" sebi "prevađam" u prvo lice jednine: živim Živim iz jednostavnog odnosno složenog razloga što sam taj život dobio na poklon tog i tog određenog dana. *Odapet sam kao živa strijela sa lukova svojih roditelja iz Strijelčeve ruke...*

Pa kad je tome tako, želim se uhvatiti ukoštac sa stvarima, društvenim prilikama i s ljudima različitim od mene, sa sviješću da je ključ promjene u mojim rukama. Poklonjen mi je život u kojem sam slobodan birati.

"Nenasilje" Ova riječ je dobila na značenju u mom životu kada je proradila snaga gravitacije društvenog konteksta negdje '91 i prizemljila riječ koja mi je prije toga bila lebdeća,

Izlažem se znači da ću ulaziti u sukobe sa nadom u transformaciju a da pri tom odbijam koristiti nasilna sredstva da bih došao do svog cilja. Izlažem se znači i živjeti sa sviješću o svojoj moći koja nije svemoć te priznati svoje "granice" kakve god one bile...

blijeda, daleka poput oblaka nalik na runo janjeta...Društvena situacija je tražila od mene suočenje i izbor - gdje ću se ja postaviti. Oružje nisam htio uzeti u ruke. Tragao sam za mogućnostima da mogu drugačije djelovati nego što u tom momentu izgledalo nužno. Tragao sam za svojim mjestom svjesno, nekada intuitivno...Tragao sam kao kršćanin koji želi nasljedovati nenasilni životni primjer Isusa. U Njega sam vjerovao i u slobodu koja mi je ponuđena a ne u nužnost i neizbježnost. I tako tragajući došao sam do danas, kada pišem ove misli, da riječ *nenasilje* shvaćam kao **stav**, kojim želim apsolutno poštovati onu prijašnju misao **živjeti/živim/život...** A kako to poštujem je vidljivo u mom **djelovanju** - na aksi afirmacije sebe i poštivanja drugoga i kroz hvatanje ravnoteže na toj aksi. Želim još naglasiti kako su u nenasilju pojmovi *stav&djelovanje* neodvojivi. Odnosno odvojivi su sa konzekvencom da jedno bez drugoga postaje neuvjerljivo, nedosljedno a na kraju i umire...

Još jedna misao mi se vrzma po glavi koja je povezana sa naslovom a to je *izložiti se* odnosno *izlažem se*. Tu mislim na one situacije u životu kada svjesno idem suočiti se s problemom koji je između mene i neke druge osobe ili između mene i neke strukture koja mi ne daje dovoljno slobodnog prostora za razvoj. *Izlažem se* znači da ću ulaziti u sukobe sa nadom u transformaciju a da pri tom odbijam koristiti nasilna sredstva da bih došao do svog cilja. *Izlažem se* znači i živjeti sa sviješću o svojoj moći koja nije svemoć te priznati svoje "granice" kakve god one bile...

Ovo su neki od putokaza na mom životnom putu... a koji su tvoji? □

Prekogranična

U Trogen u Švicarskoj je od 25. studenog do 2. prosinca 2 000. održan međunarodni seminar Povratak, oporavak i pomirenje. Seminar su organizirale švicarske nevladine organizacije koje su već niz godina surađivale s različitim nevladinim organizacijama iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Kosova i Crne Gore i pomagale rad na zaštiti ljudskih prava, poslijeratnoj izgradnji mira i razvoju demokracije (Medienhilfe Ex- Jugoslawien, HEKS i druge). Seminar je okupio upravo predstavnike tih lokalnih organizacija s ciljem dijaloga oko prekogranične suradnje i zajedničkih strategija rada na povratku, oporavku društva i pomirenju. Ujedno, rezultati rasprave služit će švicarskim nevladinim organizacijama i švicarskoj vladi (koja je putem Ministarstva za vanjske poslove potpomogla održavanje ovog seminara) za oblikovanje smjernica za njihov dalji angažman u toj regiji.

Na radionici o pomirenju je donesen slijedeći zajednički tekst:

Pomirenje

Uvod

Na početku sastanka naše radne grupe, bili smo pri stavu da čak i sama upotreba riječi **pomirenje** može biti problematična za pojedince i grupe koji još uvijek pate od posljedica sukoba ili su bili dio sukoba prožetog nasiljem. Unatoč tome, kroz procese razmjene i zajedničkog promišljanja o različitim situacijama i iskustvima iz regije i iz drugih područja prožetih krizom, smogli smo snage zajednički pogledati na opće i specifične uvjete povezane s procesima pomirenja u različitim djelovima bivše Jugoslavije.

U Hrvatskoj je pažnja posvećena radu na unutarnjem sukobu, na nastojanju k integrativnim procesima između dvije u ratu sukobljene etničke grupe. Glavni problem u Bosni i Hercegovini je još uvijek snažna politička moć nacionalističkih stranaka koje održavaju sukob manipulirajući strahom. Njihov cilj, pretvoriti sukob u međunarodni, odnosno dezintegracija BiH još nije napušten. Za sada je Crna Gora još uvijek u mirnim pregovorima o političkom statusu unutar/izvan FRJ dok je situacija na Kosovu je još uvijek nerješena: strane u sukobe opisuju čak i karakter samog sukoba na različite načine (kao

suradnja na povratku, oporavku i pomirenju

unutarnacionalni nasuprot međunarodnom). Istovremeno se situacija između Srbije na jednoj, i Hrvatske i Bosne i Hercegovine na drugoj strani, može opisati kao poslijeratno stanje, međunacionalni sukob koji se rješava u smjeru decentne kohabitaciji. Radeći na strategiji pomirenja, moraju se uvažiti ove razlike. Jasno je da nacionalizam i nacionalističke stranke nisu dio rješenja i da naponi za nadilaženje nacionalizma na svim razinama, naročito na političkom, moraju biti prioritet u procesima usmjerenim k demokratizaciji i pomirenju.

Prepreke pomirenju

Imajući na umu različite uvjete, glavne prepreke pomirenju su:

- osjećaji (ljutnja, strah, mržnja, osveta); trauma i stanje žrtve
- nasilje koje i dalje traje;

Čak i sama upotreba riječi pomirenje može biti problematična za pojedince i grupe koji još uvijek pate od posljedica sukoba ili su bili dio sukoba prožetog nasiljem.

- objektivne suprotstavljene razlike (različite nacije i religije, odnos snaga između dominantnih i nedominantnih etničkih grupa ili nacija, različito razumijevanje istine, status Kosova, sjevernog djela Mitrovice);
- militarizam;
- ratni zločini;
- povijest/prošlost/sjećanja;
- izobličena politika (nacionalističke stranke na vlasti) i izobličena privreda;
- organizacijske prepreke (nesistematski rad, manjak novca, loše evaluacije rezultata i manjak indikatora).

Pomirenje

Grupa je prihvatila definiciju za pomirenje kao naporu ka obnovi veza na bazi dijaloga, istine i pravde. Kada bi pomirenje bilo cilj svakog nastojanja i borbe za pravednost, takav bi pristup snažno utjecao na razvoj sukoba u smjeru u kome obje strane dobivaju. Znači k rješenju tipa pobjednik/pobjednik.

Radna grupa se je uglavnom složila da pomirenje može otpočeti u bilo kojem stadiju sukoba ako se primjeni model i alata primjeren situaciji. Prepreke pomirenju su u isto vrijeme i prepreke povratku i obnovi društva u poslijeratnim situacijama, tako da je rad na pomirenju važan doprinos povratku i društvenoj obnovi.

Pomirenje kao napor ka obnovi veza na bazi dijaloga, istine i pravde. Kada bi pomirenje bilo cilj svakog nastojanja i borbe za pravednost, takav bi pristup snažno utjecao na razvoj sukoba u smjeru u kome obje strane dobivaju.

Zajednički zadaci, svrha / ciljevi / politika

Jedan od glavnih zajedničkih zadataka bi bila borba za demokratizaciju - umanjivanje moći nacionalističkih i ekstremnih stranaka i utjecaja religija u politici zbog činjenice da one proizvode društvenoj okolnosti koje ne idu u prilog pomirenju.

Proizlazi da zajednički pristup pravdi prema pomirenju na cijelom području bivše Jugoslavije podrazumijeva kažnjavanje

U dodatku procesuiranju ratnih zločina, istraživanja je i potreba za alternativni institucionalni pristup pravdi kroz povjerenstva za istinu. Imperativ takvog pristupa bi prvenstveno bio ne suprotstavljanje sa sudskim procesima ratnih zločina. Nadalje, takav specifičan koncept primijenjen u bilo kojoj zemlji bivše Jugoslavije treba doprinositi procesu pomirenja u cijeloj regiji a ne izvan vlastite zajednice proizvoditi suprotne učinke.

ratnih zločinaca i suradnju na traženju nestalih osoba i političkih zatvorenika. U vezi s tim težnjama, također je važno razviti zakonsku i psihosocijalnu zaštitu i podršku svjedoka.

U dodatku procesuiranju ratnih zločina, istraživanja je i potreba za alternativni institucionalni pristup pravdi kroz povjerenstva za istinu. Imperativ takvog pristupa bi prvenstveno bio ne suprotstavljanje sa sudskim procesima ratnih zločina. Nadalje, takav specifičan koncept primijenjen u bilo kojoj zemlji bivše Jugoslavije treba doprinositi procesu pomirenja u cijeloj regiji a ne izvan vlastite zajednice proizvoditi suprotne učinke.

Kako su ratovi na Balkanu imali i međunacionalni nacionalni karakter a religije podržavaju nacionalne identitete, međureligijski je od naročite važnosti za pomirenje. Nije dovoljno imati međureligijske dijaloge na nivou vjerskih predstavnika, već se dijalozi trebaju proširiti na članove zajednice.

Ekonomska situacija je vrlo bitan instrument za pomirenje na nivou članova zajednice i preko-granične suradnje.

Preko-granična suradnja u procesu pomirenja je potrebna, kako horizontalna (na nivou civilnog društva) tako i na vertikalnom nivou - međuvladina suradnja.

Specifični zadaci, svrha / ciljevi / politika

Postoji više specifičnih zadataka koji su u vezi s specifičnim uvjetima, različitim zemljama, čak i dijelovima zemalja. Potrebna je razmjena iskustava.

Nivo pristupa i rada

Rad na pomirenju se odvija istovremeno na dvije kompatibilne razine:

1. Na razini pojedinca, različitih grupacija (npr. mreže ženskih i mirovnih grupa, grupa za zaštitu ljudskih prava, ekologije, profesionalnih udruga, o.p.) i lokalnih zajednica (suradnja između dva mjesta, o.p.) koristeći instrumentalne projekte izgradnje povjerenja - poput zajedničkih ekonomskih projekata, obrazovanja i socijalno-emotivnih aktivnosti koje uključuju radionice o dijalogu, rad na traumama...

2. Na široj društvenoj razini (projekti medija, pravne procedure za prekršitelje zakona, povjerenstvo za istinu, zagovaranje i lobiranje)

Oba navedena pristupa trebaju biti primijenjena u prekograničnoj suradnji.

Tekst preveo i priredio Angel Čabarkapa

Dodatne informacije možete pronaći na web adresi: www.medienhilfe.ch/TROGEN2

Jelena-Gordana Zloić & Milan Ivanović

Građanski pakt - - Građanski pakt stabilnosti - - Pakt stabilnosti

Utemeljen Građanski pakt za Jugoistočnu Europu

Osamdesetak predstavnika nevladinih organizacija, gradova i lokalne samouprave iz Bosne i Hercegovine, Bugarske, Crne Gore, Francuske, Hrvatske, Nizozemske, Kosova, Makedonije, Rumunjske, Slovenije, Srbije i Velike Britanije - održalo je od 6.-9. srpnja 2000. godine u Herceg Novom (Crna Gora) Osnivačku konferenciju <MI>Građanskog pakta.

Građanski pakt je (za sada) trogodišnji projekt smišljen kao odgovor nevladinih organizacija na Pakt stabilnosti kojeg su (31.07.1999. godine u Sarajevu) na međudržavnoj konferenciji potpisale vlade zemalja jugoistočne Europe.

Uoči potpisivanja Pakta stabilnosti u Sarajevu, Građanski je forum iz Tuzle (BiH) organizirao konferenciju na temu "Kako postići stabilnost u Jugoistočnoj Evropi" sa ciljem artikuliranja građanske demokratske alternative za Jugoistočnu Evropu. U slijedu događanja poslije konferencije u Tuzli više europskih nevladinih organizacija uočilo je slabu građansku dimenziju Pakta stabilnosti. Na inicijativu Helsinškog Parlamenta građana (hCa) okupljene su organizacije mladih, nevladine građanske inicijative, te slobodni gradovi i općine - koji su privrženi demokraciji i miru - te je odlučeno da se zajedničkom projektom lokalnih i međunarodnih građanskih aktivnosti pridonese snaženju civilnog doprinosa stabilnosti u Jugoistočnoj Evropi; ove će aktivnosti biti komplementarne Paktu stabilnosti. Osnivačkoj konferenciji u Herceg Novom prethodile su dvije pripreme konferencije u Baru (Crna Gora) koje su održane u krajem 1999. i početkom 2000. godine

Za realizaciju niza projekata iz osnovna tri sektora građanskih aktivnosti bit će raspisan javni natječaj na koji se mogu prijaviti nevladine organizacije i tijela lokalne samouprave. Građanski pakt je financijski podržan od strane IKV (..... International Khatholik....) iz Haga (Nizozemska), a financirat će ga i niz nevladinih fondacija i donatora iz razvijenih zemalja. Sudionici osnivačke konferencije Građanskog pakta usvojili su organi-

zacijsku strukturu GP-a, odredili da je sjedište GP-a u Crnoj Gori, te usvojili Deklaraciju ciljeva Građanskog pakta.

Konferenciji u Herceg Novom iz Republike Hrvatske prisustvovali su predstavnici nevladinih organizacija iz Osijeka, Pule i Zagreba, te delegacija grada Osijeka koji će biti koordinator treće grupe projekata - aktivnosti na razini lokalne samouprave.

Deklaracija ciljeva - Građanskog pakta

Osnovni je cilj Građanskog pakta stvoriti uvjete za trajan mir u Europi jačanjem civilnog društva i izgradnjom mreže za Balkan i ostali dio Europe. Regionalna suradnja će biti u službi integracije Jugoistočne Europe u europske institucije - kako na građanskoj razini tako i na razini vlada. Ideali mira, demokracije i tolerancije će biti promovirani kao alternativa nacionalizmu, i angažirat će građane u rješavanju i prevenciji konfliktnih situacija.

Struktura građanskog pakta se oslanja na raznolikost građanskog pokreta na Balkanu i spaja iskustva aktivista iz svih oblasti društva u cilju iznalaženja novih rješenja za osjetljiva pitanja kao što su podijeljeni gradovi, izbjeglice, privremeno raseljene osobe i ratni zločini. Tri sektora koja čine građanski pakt - Mladi, Građanska inicijativa i Gradovi/općine - utemeljuju forume u kojima će aktivisti započeti dijalog i kroz njega razvijati projekte koji će biti povezani na razini regije kako bi promovirali "stabilnost odozdo". Priroda civilnog društva - koja je temeljena na zajednici - održava se kroz lokalne grupe koje surađuju za strukturama lokalne vlasti. Zajednička iskustva aktivista razmjenjivat će se na nacionalnoj i regionalnoj osnovi putem foruma koje osniva Građanski pakt. Preko Centralnog fonda za projekte Građanski će pakt utemeljiti regionalne projekte koji promoviraju naše zajedničke ideje.

Osnivačka konferencija je identificirala slijedeće ciljeve Građanskog pakta:

1. Jačati civilno društvo na Balkanu putem regionalne suradnje. Raznovrsnost projekata, koji se nominiraju i procjenjuju od strane članica Građanskog pakta, povezivat će aktiviste iz Jugoistočne i ostatalog dijela Europe.

2. Djelovati kao forum koji će kritički promišljati i lobirati Pakt stabilnosti, te na taj način omogućiti građanima da utječu na politiku i zalažu se za lokalni plan rada.

3. Stvoriti partnerstvo povezivanja aktivista s Balkana s širim europskim pokretom za demokraciju i integraciju.

Osnivanje Građanskog pakta omogućuje sudionicima (nevladinim organizacijama i udrugama građana te lokalnoj samoupravi - općinama i gradovima - s područja Balkana) da utemelje društveni okvir koji građanski (a ne stranačko-politički ili državno) povezuje veliki broj građana i njihovih inicijativa koje su do sada djelovale na načelima civilnog društva. Taj model ima za cilj izgraditi prikladnu radnu strukturu koja će dozvoljavati članicama podnositi i kritički promišljati prijedloge projekata, kao i raspravljati o politici Pakta stabilnosti.

Budućnost Građanskog pakta zavisi od napora svakog sudionika u projektu. Preko strukture Građanskog pakta članovi će ravnopravno raditi s izvršnim tijelom, t.j. Koordinacijskim komitetom, kako bi se trajno izgradilo političko prisustvo građanske orijentacije na Balkanu.

Perspektive odnosa Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i SR Jugoslavije

Preko stotinu predstavnika nevladinih organizacija i političkih stranaka iz Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i SR Jugoslavije u Zagrebu je (uoči održavanja Zagreb summita - Croatia 2000.) od 17-19. studenog 2000. raspravljalo o perspektivama odnosa Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i SR Jugoslavije na istoimenoj međunarodnoj konferenciji (na nevladinoj razini). Pored opće rasprave sudionici su razgovarali i u tri komisije: (a) politika i ljudska prava, (b) kultura i (c) privreda.

U rad Komisije za politiku i ljudska prava bilo je uključeno najviše sudionika konferencije (gotovo polovina sudionika), a među njima samo desetak predstavnika nevladinih organizacija. Od NVO-a iz Hrvatske bili su zastupljeni Centar za mir Osijek, Centar za mir Vukovar, Centar za mirovne studije Zagreb, Građanski odbor za ljudska prava - Zagreb, "Homo" Pula i Komitet za ljudska prava Zagreb. U raspravi je sudjelovalo četrdesetak sudionika koji su razmatrali stanje odnosa između tri države i naroda koji u njima žive, te mogućnosti za normalizaciju odnosa.

U zaključcima se, pored ostalog, naglašava da je potrebno definitivno prekinuti s politikom koja nas je dovela na dno ekonomske bijede, međusobno posvađala i stvorila lošu sliku o nama u Europi i Svijetu. Pored zalaganja za otklanjanje svih smetnji na putu suradnje i za uspostavljanje punih diplomatskih odnosa ukazano je na potrebu uspostavljanja svestranih međusobnih bilateralnih odnosa na polju ekonomske, znanstvene, kulturne, edukacijske i sportske suradnje. Istaknuta je potreba pune suradnje s Haškim tribunalom radi normalizacije i harmonizacije odnosa među državama, te kaznjavanje

ratnih zločinaca kao i objava pune istine o svim događanjima u regiji u proteklom desetljeću. Naglašena je potreba ostvarenja svih zakonskih i materijalnih pretpostavki za povratak prognanih, izbjeglih i raseljenih osoba, te stvaranje uvjeta za povratak mlade generacije u svoje zemlje. Zahtijeva se definitivno i bez odlaganja rješavanje pitanja nestalih osoba kao i omogućavanje dostojanstvene sahrane poginulih. U cilju potpunijeg ostvarivanja ljudskih prava zahtijeva se i praktična mogućnost civilnog služenja vojnog roka, te puna ustavna, zakonska i stvarna zaštita manjina sve do njihove pozitivne diskriminacije.

Tridesetak uglednih ekonomista, profesora i znanstvenika, privrednika i poduzetnika razmijenilo je iskustva i dalo mnoge inicijative za buduću komunikaciju i poslovnu suradnju. U radu Komisije za kulturu sudjelovalo je tridesetak kulturnih radnika, umjetnika i stvaratelja koji su naglasili da su kultura i stvaralaštvo gotovo potpuno pod kontrolom država i da u tim uvjetima dominira funkcija izražavanja i održavanja kolektivnih nacionalnih identiteta, koji su prema unutra populistički, a prema van autistički. Pod diktatom zatvorene kulturne tradicije ograničava se individualnost i kretivnost i svode se na kolektivističku ideologiju, a u krajnjim oblicima to dovodi do etno-nacionalističkog manipuliranja strahom, do mržnje prema drugima i do ideologije "krvi i tla". Izlaz iz toga stanja nije u stvaranju novih, regionalnih kolektiviteta, već u stvaranju društvenih uvjeta za slobodu stvaralaštva pojedinaca i autorskih grupa.

Sudionici konferencije uputili su apel šefovima država ili vlada zemalja koje su se okupili na Zagrebačkom summitu (24-25. studenoga 2000.) u kojem su pozvali da se oni snažnije založe za ostvarenje pozitivnih društvenih i političkih trendova u cilju pacifikacije, ekonomske stabilizacije i demokratizacije u svojim zemljama i u ovom dijelu Europe. Zagrebačkom su summitu, također, upućeni i zaključci radnih grupa i komisija.

Manjine u lokalnoj samoupravi kao element ostvarivanja Pakta stabilnosti

U Neumu je 1-3.12.2000. održan Okrugli stol "Manjine u lokalnoj samoupravi kao element ostvarivanja Pakta stabilnosti" - organizaciji Centra za zaštitu prava manjina - Sarajevo, Dalmatinskog odbora solidarnosti - Split i Agencije lokalne demokracije - Subotica. Ovoj je raspravi prisustvovalo pedesetak predstavnika organizacija nacionalnih manjina Bošnjaka, Hrvata, Mađara, Muslimana, Roma, Slovaka, Slovenaca i Srba, te NVO-a za ljudska prava i demokraciju - iz BiH, RH i SRJ iz - Beograda, Dimitrovgrada, Novog Pazara, Novog Sada, Podgorice, Subotice i Zrenjanina, Gračaca, Osijeka, Splita, Šibenika i Zagreba, te Tuzle i Sarajeva.

Uvodna izlaganja iznijeli su: Prof. dr. Slavo Kukić - Sarajevo ("Manjine u lokalnoj samoupravi u BiH", Jan Briza - Novi Sad ("Učesće nacionalnih manjina u javnom životu u SRJ) i dr.sc. Siniša Tatalović "Manjine u lokalnoj samoupravi u RH". Na

skupu je prevladavalo izvještavanje o statusu manjina i aktivnostima manjinskih organizacija, te o zakonskim propisima koji reguliraju status manjina u ove tri države. Predstavnici Centra za mir Osijek u raspravi su ukazali na potrebu razmatranja stanja u društvu svake od ove tri države, a posebno s aspekta postsocijalističke tranzicije u ovim zemljama, što onda rezultira drukcijem pristupu problemima, utvrđuje drugačije stanje i upućuje na šire pravce akcija.

Skup je završen zaključcima koji se odnose na potrebu snažnijeg zastupanja prava manjina u državama - potpisnicama pakta, te na snažniju aktivnost udruga građana u edukaciji širokog kruga stanovništva o tranziciji u građanskom društvu, budući da Pakt stabilnosti ne razradjuje posebno prava manjina.

Uloga i doprinos nacionalnih manjina i nevladinih organizacija u programima "prekogranične suradnje"

U Osijeku je 28.11.2000. održan IV. seminar projekta Agencije lokalne demokracije Osijek "Prekogranična suradnja" na temu "Uloga i doprinos nacionalnih manjina i nevladinih organizacija u programima prekogranične suradnje" kojem su pristvovali predstavnici organizacija nacionalnih manjina i NVO-a iz Osijeka, Pečuha, Subotice i Tuzle. Od NVO-a iz Osijeka prisustvovali su predstavnici nevladinih organizacija iz Osijeka: "Proni", "Organizacija građanskih inicijativa", "Zeleni Osijek" i Centar za mir Osijek.

Euroregionalna suradnja Dunav-Drava-Sava utemeljena je potkraj 1998. godine od strane Skupštine županije Baranja, grada Pečuha i Pečuško-baranjske trgovinske i obrtničke komore (Mađarska), Osječko-baranjske županije, grada Osijeka i Gospodarske komore Osječko-baranjske županije (RH) te Skupštine Tuzlansko-podrinjskog kantona, Općine Tuzla i Privredne komore regije Tuzla (BiH).

Predstavnici manjinskih udruga i nevladinih organizacija predstavili su misije i aktivnosti svojih organizacija, te izlagali probleme u svojim lokalnim sredinama koji se tiču položaja manjinskih organizacija. Također su razmatrali mogućnosti građanske suradnje i prednosti koje donosi realizacija statusa Euroregije.

Euroregionalna suradnja Dunav-Drava-Sava utemeljena je potkraj 1998. godine od strane Skupštine županije Baranja, grada Pečuha i Pečuško-baranjske trgovinske i obrtničke komore (Mađarska), Osječko-baranjske županije, grada Osijeka i Gospodarske komore Osječko-baranjske županije (RH) te Skupštine Tuzlansko-podrinjskog kantona, Općine Tuzla i Privredne komore regije Tuzla (BiH).

Projekt "Prekogranična suradnja" uključuje kreiranje strukture euroregije i aktivnosti u regiji evropskog koridora Vc; U prethodna tri seminara (održana u srpnju i rujnu 2000.) sastali su se predstavnici privrednih komora, sajamskih poduzeća, zračnih i riječnih luka iz Osijeka, Pečuha, Subotice i Tuzle.

Sudionici seminara prihvatili su prijedlog Centra za mir Osijek - da se sve aktivnosti udruga (manjina) i nevladinih organizacija ova četiri grada iz četiri zemlje usmjere u pravcu izgradnje regionalnog građanskog identiteta, te kao projekt prijave radnom stolu "Izgradnja demokracije i civilnog društva" u okviru Pakta stabilnosti.

Pakt stabilnosti

Nakon niza ratova na Balkanu u posljednjih deset godina, posebno nakon rata na Kosovu, na inicijativu i uz potporu međunarodnih organizacija utemeljen je Pakt stabilnosti za Jugoistočnu Europu s ciljem da se osigura trajan mir, prosperitet i sigurnost u Jugoistočnoj Evropi.

Sudionici pakta su: države članice Europske unije, države Jugoistočne Europe Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Mađarska, Rumunija, Ruska federacija, Slovenija, BJR Makedonija, Turska, SAD, Vijeće Europe, Kanada, Japan te međunarodne organizacije i institucije - Europska komisija, UN, UNHCR, NATO, OSCE, WEU, MMF, Svjetska banka, Europska investicijska banka, Europska banka za rekonstrukciju i razvoj, Royaumont proces, BSEC, CEI, SECI. Poslije listopadskih izbora i pada režima Slobodana Miloševića u Pakt Stabilnosti (kao i OSCE) primjena je i Savezna Republika Jugoslavija.

Pakt stabilnosti slijedi iskustva tzv. Baladurovog plana, koji je imao za cilj uspostaviti regionalnu suradnju kao način smanjivanja tenzija u istočnoj Europi zbog niza pitanja vezanih za manjine (npr. neslaganja između Mađarske i Slovačke i Mađarske i Rumunije vezano za zaštitu mađarske manjine u ovim državama).

Pakt je organiziran u (globalno) Regionalnu konferenciju/stol (Jugoistočna Europa) i tri (tematske) konferencije (radni stol) i to: (1) Demokratizacija i ljudska prava, (2) Ekonomska rekonstrukcija, razvoj i kooperacija, i (3) Pitanja sigurnosti. Na ovim konferencijama (za ovim stolovima) predstavnici vlada - članica Pakta uspostavili su radne planove i sastaju se redovito raspravljajući o inicijativama i projektima u područjima od interesa i značaja za provedbu ovog međunarodnog i međudržavnog ugovora.

Deklaracija Pakta stabilnosti za suradnju nevladinih organizacija u Jugoistočnoj Europi

Deklaracija Pakta stabilnosti za suradnju nevladinih organizacija u Jugoistočnoj Europi usvojena je i potpisana u okviru I radnog stola (Demokratizacija i ljudska prava) na sjednici 27. listopada u Bukureštu.

Zemlje obuhvaćene Paktom stabilnosti zajedno sa zainteresiranim strankama i organizacijama povezanim s Paktom:

- prepoznajući ključnu ulogu regionalnih NVO-a i građanskih inicijativa u procesu demokratizacije, izgradnje mira, promocije i zaštite ljudskih prava, kao i razvoju prekogranične suradnje u jugoistočnoj Europi, te promoviranju vrijednosti i ideja Pakta stabilnosti,

- uzimajući u obzir da mnoge nezavisne neprofitne organizacije u jugoistočnoj Europi, podržavajući i zastupajući različite pojedince, te osnaživanjem zajednica, uvelike pridonose društvu i ispunjavaju ulogu nadopunjujući državu i tržište, i da su volonterske i društvene aktivnosti prijeko potrebne za razvoj demokratskog i socijalno orijentiranog društva,

- uviđajući kako je gotovo nemoguće imati uhdan i učinkovit NVO sektor bez prihvatanja vladavine zakona i postojanog društvenog i političkog okruženja,

- potvrđujući njihovu ustrajnost na postavkama slobode udruživanja kako su propisane u čl. 11. Europske konvencije o ljudskim pravima, čl. 22. Međunarodne povelje o civilnim i političkim pravima, čl. 20. Opće deklaracije o ljudskim pravima i postavkama UN-deklaracije o pravima i obvezama pojedina, grupa i društvenih organa za promoviranje i zaštitu općepriznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, kao i svih bitnih OSCE obveza;

- odlučne su u usmjeravanju napora s ciljem pomaganja NVO-ima i građanskim inicijativama u regiji u osnaživanju svojih kapaciteta i promoviranju izmjene programa, prekogranične suradnje među NVO-ima, kao i zagovaranju veće uključenosti NVO-a u sve radne stolove/konferencije,

- posvećene su usmjeravanju prepoznavanja najboljih modela primjenjenih u cijeloj regiji i stvaranju on-line baze podataka regionalnih prekograničnih već postojećih projekata.

S ciljem promicanja veće uključenosti NVO-a u aktivnosti Pakta stabilnosti vlade u regiji će:

1. Usmjeravati i promicati slobodan razvoj NVO-a i drugih građanskih inicijativa i osigurati i poticati nesmetanu uključenost građana u društvo.

2. Podržavati usvajanje, dopune ili provedbe zakonskih odred-

bi s ciljem uspostavljanja okruženja prijemljivog za NVO-e, omogućavajući im uspostavu i slobodu djelovanja.

3. Poticati razvoj NVO-a kroz aktivnosti usmjerene prema promoviranju transparentnosti i dijaloga, međureligijskog i međuetničkog sklada i vrijednosti tolerancije i multikulturalizma.

4. Promicati pojačano sudjelovanje građana i stanovnika u političkim i društvenim aktivnostima kroz uključivanje obrazovanja za demokraciju i društvenu odgovornost u obrazovni sustav, i kroz pružanje potpore NVO-ima u aktivnostima za podizanje društvene svijesti.

5. Olakšavati NVO-ima posredan i neposredan pristup fondovima (primjerice putem poreznih olakšica), bilo iz privatnih ili državnih izvora.

6. Osigurati da pristup financiranju NVO-a ostane nesmetan i da su zakonska ograničenja za pristup stranim donacijama u skladu s međunarodno priznatim normama.

7. Podržavati stvaranje NVO-mreža u Jugoistočnoj Europi i promicati regionalni pristup građanskoj akciji i to potičući komunikaciju, suradnju i razmjenu najboljih modela među zemljama unutar regije.

8. Poboľšavati komunikaciju između javne uprave i NVO-a kako bi se osigurala transparentnost upravljanja i zakonskih normi s ciljem povećanja povjerenja građana u djelovanje javnih institucija i uklanjanje birokratskih izvora korupcije.

9. Promovirati partnerstvo između države i NVO-a, te sustavno i ustrajno razvijati mehanizme sudjelovanja i konzultiranja NVO-a na područjima na kojima NVO-i imaju iskustva i koja su izravno povezana s njihovim radom i mjestom djelovanja. Takvi će mehanizmi poštovati različitost mišljenja s obje strane, osigurati otvorenost u komunikaciji, te biti utemeljeni na zajednički dogovorenim osnovnim pravilima sudjelovanja. □

Stribor Uzelac Schwendemann

Dani kulture mira u Slavonskom Brodu

U Slavonskom Brodu "Dani kulture mira" održani su od 29. rujna do 6. listopada 2000. godine, u znaku obilježavanja 2000. godine kao "Godine kulture mira". Organizatori manifestacija i priredbi bili su Centar za kulturu mira i ljudska prava "Lice mira" iz Broda, Institut za suvremenu umjetnost iz Zagreba i Galerija umjetnina iz Slavenskog Broda.

Centar "Lice mira" organizirao je, u velikom izložbenom salonu "Becić", antiratnu izložbu pod naslovom "Stoljeće rata na vratima Bosne", na kojoj je prikazano 120 vizura i motiva Slavenskog i Bosanskog Broda sa starih, uglavnom Austro-Ugarskih razglednica, uvećanih laserskom tehnikom na format 60*40 cm. Ni jedan prizor sa tih starih razglednica više ne postoji jer je nestao u razaranjima u nekom od ratova koji su harali tijekom 20. stoljeća na "vratima Bosne". Iscrpnim opisima ispod svakog od izloženih eksponata, detaljno je objašnjeno o kojim se objektima radi, kada su nastajali i nestali, tko ih je i zašto gradio, koristio i posjedovao, pa su iz priča o povijesti zgrada i objekata izranjale brojne pojedinačne sudbine ljudi vezanih uz njih.

Izložba je imala veliki uspjeh, pa je na brojne zahtjeve produžena za tjedan dana. Posjetilo ju je oko 4000 posjetitelja, a njih 244 upisalo se, brojnim pohvalama, u knjigu utisaka. Imala je zapaženo mjesto u tisku, na radiju i televiziji. Ostala je u analima, kao jedina izložba koju je u cijelosti otkupilo Gradsko poglavarstvo i poklonilo broskoj Klasičnoj gimnaziji, da ju drži

u svojim prostorima, kao stalni postav. Dokumentacija i reagiranja o izložbi poslani su generalnoj Skupštini UN, koja je proglasila 2000. godinu "Godinom kulture mira". Izložba se može pogledati i na www.go.to/licemira.

Institut za suvremenu umjetnost i Galerija umjetnina grada Broda organizirali su u okviru "Dana kulture mira" zapaženu multimedijku, interdisciplinarnu i internacionalnu manifestaciju "Granice 2000", čiji su se programi odvijali u brodskoj Tvrđavi i malom izložbenom salonu "Becić". Manifestacija je imala kao osnovnu temu granice: fizičke, mentalne, političke, umjetničke itd., i cilj joj je bio kulturno revitalizirati grad Brod, koji je povijesno ratna granica i koji je 1992.g. bio izložen šestomjesečnim ratnim stradavanjima. Dok se pojam granice i odnosa "margina-centar" u poststrukturalističkim teorijama detaljno i akademski raspravlja, u Brodu je on vidljiv na ulici, glavnom trgu, rijeci Savi, njenom mostu. Umjetnički radovi ili instalacije nastali u toku manifestacije bili su dokumenti, intervencije ili ready-made-i unutar konkretne urbane kulture i mogli bi se nazvati punkcijama, uzorcima, simptomima i tragovima brisanja, odnosno tragovima upisa kulture i njenih diskurzivnih formacija. Argumenti za ovakvu tvrdnju jesu nastala djela afirmiranih umjetnika iz Zagreba, Slavenskog Broda, Sarajeva i Amsterdama.

Izložba je ocijenjena kao antropološka identifikacija i prezentacija tragova društva, kulture i politike europski i regionalnih identiteta i kao prvo-razredni pokaz umjetnosti kao funkcije kulture. Imala je zapaženi medijski odjek.

Prvo održavanje manifestacije "Dani kulture mira" u Slavonskom Brodu snažno je pridonijelo afirmaciji ciljeva za koje se zalaže Centar "Lice mira", njegov partner Centar za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka i njihov zajednički mirovni tim koji je angažiran u svim aktivnostima vezanim za uspjeh manifestacije. □

Michelle Kurtz

Skulpture nade

Nekoliko je lokacija na svijetu koje mogu donijeti iscjeljenje pukim stajanjem na jednom mjestu. Dalj u Hrvatskoj jedno je od takvih mjesta.

Prolaskom jedinom glavnom ulicom sredinom mjesta ne može se odmah primijetiti da je stanovništvo u selu podijeljeno na Srbe (južno) i Hrvate (sjeverno). Etnička je podjela označena katoličkom crkvom. Upravo se na tom mjestu Dunav približava selu koje dijeli Srbe i Hrvate, ali ovog puta politički utvrđenim granicama.

Nedaleko od crkve, pokraj rijeke, nalazi se bombama uništena dvokatnica. Bez zidova sa strana i prekrasnim pogledom na Dunav, ona služi kao privremena sjenica. Svjesnost političkih i etničkih podjela i istovremeno napajanje ljepotom mjesta poziva na razmišljanje o budućnosti koja uključuje povijest. Ukoliko čovjek dovoljno dugo zastane, iscjeljenje počinje.

Tijekom posljednjeg tjedna u srpnju 2000. godine, ova privremena sjenica oživjela je zvukovima dlijeta umjetnika. Već drugu godinu ovi umjetnici dragovoljno posvećuju svoje vrijeme godišnjem festivalu, Danima kulture mira, koji se održa-

va na području Istočne Slavonije. Mnogi od ovih umjetnika prije rata su surađivali u različitim umjetničkim kolonijama, ali njihov je zajednički rad danas namjeren svjedok budućnosti nade.

Svi ovi umjetnici doživjeli su borbe za vrijeme rata. Godine 1997. u Ernestinovu, razorenom obližnjem hrvatskom selu, veći je dio ove skupine umjetnika održao umjetničku koloniju na ruševinama toga sela. To je bilo osobito bolno s obzirom na to da je ondje postojala tradicija godišnje umjetničke kolonije koja je u selu ostavila mnoge umjetničke radove. Sve je bilo uništeno, uključujući i kuću poznatog umjetnika, zajedno s mnogim njegovim poznatim radovima i svim ostalim izloženim umjetničkim radovima koje je ta zajednica brižno čuvala. Na zatvaranju umjetničke kolonije 1997. godine, kipari su izložili svoje radove na zgaristima kuća koje su nekad činile njihovu zajednicu. Među uzvanicima su se nalazili Franjo Tuđman i kardinal Kuharić koji su izrazili svoju zahvalnost umjetnicima i njihovom radu kojim pridonose vraćanju nade svojoj zajednici i cijeloj zemlji.

Foto: Milena Dragičić

Ove godine umjetnici su zamoljeni da se pri stvaranju svoje kompozicije oslone na temu "U našim je rukama poruka mira". Jedan je umjetnik odlučio izraziti odluku koju svi mi možemo sami donijeti - odluku da izaberemo život. Njegov jednostavan, ali istovremeno dubok prikaz jest signal "palčevi gore" koji je neki kralj možda dao gladijatoru kako bi mu dao do znanja da njegovom pobijedenom neprijatelju treba dopustiti da živi umjesto da ga ubije. To je podsjetnik da mi koji živimo možemo biti zahvalni za život koji nam je dan te da ga trebamo živjeti punim plućima.

Kada su članovi mirovnog tima premještali skulpture, mještani su se okupili i pitali kamo odnose NAŠE skulpture. Ova mala pozitivna zamjenica bila je važna oznaka vlasništva, a mirovni tim je naporno radio kako bi se ostvario upravo taj osjećaj.

Najstariji umjetnik, Nedjeljko Mušac, odabrao je izraditi baku, pognutu, s krpenom vrećom u rukama. Bake nisu željele ovaj rat, a upravo su one bile te koje su nosile najviše boli kada su proživljavale gubitak svojih muževa, sinova i unuka.

Najmlađi je umjetnik, Vedran Jakšić, pripravnik koji je počeo raditi s grupom prošle godine, izradio suncokrete koji se stapaju u jedno s mladom ženom. Suncokreti su postali dio njenog bića. Umjetnik je objasnio:

"Čovječanstvo mora više živjeti u skladu s prirodom i na taj način će pronaći svoj put prema Bogu. Prvo znanje o tome kako treba ispravno živjeti se izgubilo i sve dok ne budemo imali živi odnos s Bogom, mira neće biti."

Skulptura Matković Laste prikazuje sumornog i smirenog muškarca zatvorenih očiju i ruku prekrivenih na grudima. Njegova figura pokazuje duboku zahvalnost i poniznost. Umjetnik je objasnio da je najvažnije što je naučio potreba da se pokaže poštovanje prema odnosu s drugima koji mu je dan, a osobito prema odnosu s kolegama kiparima. Nadalje, objasnio je, kada upoznaje druge osjeća prisutnost Boga i to budi u njemu želju da blagoslovi ljude koje sreće. Cijeli život treba živjeti u molitvi, a osobito kada upoznajemo prijatelja. Kiparstvo je za njega način molitve. Lasta je bio satnik u bataljonu koji je prošao oštre borbe. Rekao je da mu to prije nije bilo smiješno, ali da se sada može našaliti i priznati kako se ne može približiti magnetu, jer u njegovom tijelu još ima šrapnela iz rata.

Ivan Mišić je veći dio svog života proživio u bliskoj povezanosti s crkvom. Rekao nam je da je najvažniji zadatak koji mu je dan na ovoj zemlji da prenosi svoju vjeru na svoju djecu. Nitko drugi to ne može učiniti, crkva mu može dati potporu, crkva može biti izvor za njega, ali njegova djeca moraju vidjeti vjeru koja živi u njegovom životu. Zatim, dodao je, mora objasniti svojoj djeci što to znači živjeti kao kršćanin. Njegova skulptura prikazuje mladu nevjestu koja nosi lovorov vijenac. Za Ivana,

vitalan kršćanski brak je ključan za bolje društvo.

Izvanredna osobina skulpture Siniše Teškankića su zatvorene, smirene oči čovjeka i žene. Siniša je objasnio da je u svom ranom razdoblju za vrijeme rata koristio puno teških akrilik crvenih i crnih boja u oštrim nasilnim potezima. Odražavao je uništenje i zlo rata. Sada njegove figure imaju zatvorene oči i smirene su, jer se i on sam pomirio s ratom. Njegova lica su lica Adama i Eve. Oni su poznavali raj kakav je mogao postojati, ali, kako su poznavali bol i uništenje koje je zlo donijelo ljudskoj rasi, također poznaju i gorku slatkoću života u dobroti koja uistinu postoji. Siniša je, nadalje, objasnio da možemo potpuno i duboko cijeniti dobro koje postoji na ovom svijetu tek kada doživimo razaranje. To je bogatstvo života.

Mato Tijardović, najpoznatiji među ovim umjetnicima, izradio je skulpturu koja se sastoji od dva dijela. Jedan je dio glava muškarca s velikim osmijehom na licu, ali zatvorenih očiju. Drugi je velika ruka. Zajedno poručuju da pozitivna razmišljanja i ruka mogu donijeti mir i bolji svijet.

Arpad Eded, umjetnik iz Bilja, koji je prošao mnoge teškoće rata, nazvao je svoju skulpturu "Put u Vukovar". Skulptura povezuje prikaz poznatog Vodenog tornja u Vukovaru i ruke koje pokazuju prema tornju. On time želi prenijeti poruku da je mir u našim rukama, ali da zadatak nije izvršen.

Još jedan umjetnik iz Bilja, Ivan Florijan, gotovo istog iskustva kao Eded, izradio je ženu s golubicom u ruci. Čini se da skulptura govori da je mir još uvijek negdje u nama i da ga mi držimo, ali da ga moramo pustiti kako bismo bili slobodni.

Ova je umjetnička kolonija bila međumjesni događaj i bilo je mnogo znakova volje da se ponovo izgradi povjerenje.

Ove se godine i prva žena pridružila skupini. Vesna Ivanović je iz Dalja i o kiparstvu nije znala ništa. Umjetnici su joj posudili alat i pokazali joj kako treba raditi u drvetu. Vesna je izjavila kako su događaji kao ovaj potrebni kako bi se društveni život u Dalju ponovo pokrenuo. Ljudi su potišteni i selo je podijeljeno. Donekle je bilo podijeljeno i prije rata. Kako je u Dalju sjedište pravoslavne crkve za ovo područje, bilo je više stanovništva srpske nacionalnosti. Uvijek je bilo napetosti između Srba i Hrvata, ali su uvijek mogli civilizirano živjeti zajedno. Sada je podjela puno dublja. Kako je selo bilo okupirano od strane Srba više od 7 godina, a većina je Hrvata u to vrijeme izbjegla, Hrvatima se vrlo teško vratiti. Javne ustanove nisu potpuno obnovljene, u školama nema osoblja i opreme kao nekada, a industrija koja je činila gospodarski život mjesta je uništena.

Vesna je za umjetničku koloniju u Dalju u sklopu Dana kulture mira čula od članova mirovnog tima koji je u Dalju bio već 18

mjeseci. Misija mirovnog tima jest izgradnja mira na razini zajednica i to kroz različite aktivnosti u zajednici, obrazovne programe i događanja u mjestu. Sastavljen i od Srba i od Hrvata, ovaj je tim vodio grupu za mlade, kompjutorske tečajeve za sve starosne skupine i kreativne radionice za žene, sve vrijeme vodeći računa o povezivanju dvije etničke skupine kako bi se počelo izgrađivati povjerenje.

Ova je umjetnička kolonija bila međumjesni događaj i bilo je mnogo znakova volje da se ponovo izgradi povjerenje. Lokalni disko klub osigurao je obroke za umjetnike uz veliki popust. Nije uobičajeno da taj klub služi jela iako ima dovoljno opremljenu kuhinju. Vlasnik se potrudio da samo za ovu prigodu organizira doručak i ručak, te time pruži umjetnicima mjesto gdje se mogu sastajati. Drugi znak izgradnje povjerenja bio je dolazak jednog mještana u sjenicu gdje su umjetnici radili i ponudio da skuha poznato jelo, riblji paprikaš, za cijelu skupinu. Hrvatske šume velikodušno su obavile sječu jedanaest stabala i dopremile ih u selo, što je značilo angažiranje dva radnika i velikog transportera za cijeli dan. Bila je to druga godina za redom da su Hrvatske šume velikodušno stavile svoje resurse na raspolaganje ovoj koloniji.

Jedan je od ohrabrujućih znakova da su napori mirovnih timova u izgradnji povjerenja bili uspješni u posljednjih osamnaest mjeseci bio i premještanje skulptura s umjetničke kolonije 1999. iz mjesne srednje škole i njihovo prevoženje na izložbu. Bilo je divno vidjeti kako je sedam skulptura na temu mira tako dobro održavano u hodnicima mjesne srednje škole, osim jedne na kojoj je bio mali grafit od samo pet kvadratnih centimetara. S obzirom na to da je toliko mnogo zidova u mjestu prekriveno grafitima, ovo je bio znak da učenici osjećaju poštovanje i vlasništvo prema skulpturama. Kada su članovi mirovnog tima premještali skulpture, mještani su se okupili i pitali kamo odnose NAŠE skulpture. Ova mala pozitivna zamjenica bila je važna oznaka vlasništva, a mirovni tim je naporno radio kako bi se ostvario upravo taj osjećaj.

Ova priča nade i doprinosi oba naroda pokazuju da se tkanina povjerenja u zajednici ponovo tka. Mirovni tim čine i Srbi i Hrvati. Vesna je Hrvatica. Umjetnici su Hrvati koji su bili u vojsci. Vlasnik disko kluba je Hrvat koji se vratio ili ostao cijelo vrijeme. Mještani koji je kuhao ručak je Srbin. Doprinos su dale i Hrvatske šume. Ovakva vrsta kreativnog mirovnog rada pomaže zajednici da počne iscjeljenje.

Iz sjenice se jasno mogu vidjeti tornjevi pravoslavne i katoličke crkve s jedne strane. S druge strane je vječni tijek Dunava, rijeke koja dijeli Srbe i Hrvate. Je li to božje djelo? Mi to znamo, ovo nisu obične skulpture, to su mjesta iscjeljenja. Ovi su kipari pronašli svoj način spajanja povijesti s nadom u budućnost i mi smo im zahvalni. Zahvalni smo za predanost i ljubav koju je mirovni tim u Dalju pokazao u svom radu u zajednici. Neka svi budemo uzvišeni kako bi smo dali sve od sebe da ponovo izgradimo povjerenje za trajni mir.

Napisala Michelle Kurtz u suradnji s MT-Dalj, Milenom i Ninom. Zahvaljujemo umjetnicima koji su s nama podijelili poruku mira u njihovim rukama. □

Photo: Milena Dranić

Ken Jones

Vaš osobni životni stroj

**Kroćenje Hidre: Potkopavanje kulture nasilja; autor Adam Curle
Oxford, Jon Carpenter, 1999. 103 stranice. ISBN 1897766513**

"Nakon što ste, nadam se, pažljivo proučili prethodne stranice, možete ponosno preuzeti svoju savršenu opremu, svoj vlastiti osobni životni stroj. Puno sreće i dobar život."

Što je, dakle, "osobni životni stroj" koji možete dobiti kroz ovo "uputstvo za uporabu"?

Osim što je predsjednik NEB-a, Adam Curle je mirovni radnik veteran, koji je u 83 godine života radio u desetak ratnih zona, većinom u Aziji i Africi. Posljednje mjesto na kojem je radio bio je Balkan, gdje je tijekom šest godina pokušavao pomoći ljudima da prežive nasilni kaos, a da pritom sačuvaju dostojanstvo i smisao.

Adamov niz knjiga istražuje promjene koje su se događale u društvenom nasilju u drugoj polovini dvadesetog stoljeća. Tako njegova knjiga *Tools for Transformation* (1990.) (*Alati za preobrazbu, op.prev.*) sažima strategije rješavanja sukoba koje su prikladne u tipičnim međunarodnim konfliktima od približno 1965. do 1985. godine. Bili su to specifični i pojedinačni slučajevi sukoba između suprotstavljenih naroda, pokreta ili slično, a bili su motivirani nečim za što se barem tvrdilo da je neka vrsta racionalnosti. Godine 1995. pojavila se knjiga *Another Way: Positive Response to Contemporary Violence* (*Drugi način: Pozitivan odgovor na suvremeno nasilje, op.prev.*). Tu se tvrdi da je globalno širenje novog bezumnog, kaotičnog nasilja znatno potisnulo prijašnje modele rješavanja konflikta pregovaranjem i posredovanjem.

Nasilje je postao globalni fenomen koji zahtijeva da promijenimo cijelu kulturu nasilja, koja je sada dobila glavu Hidre. Drevni grčki heroji su se uvjerali da odrubljivanje mnoštva Hidrih glava nije bilo od koristi, jer je iz istog mjesta izviralo još više novih glava. Adam suvremenu Hidru definira kao "isp spletene snage, često međusobno neprijateljski

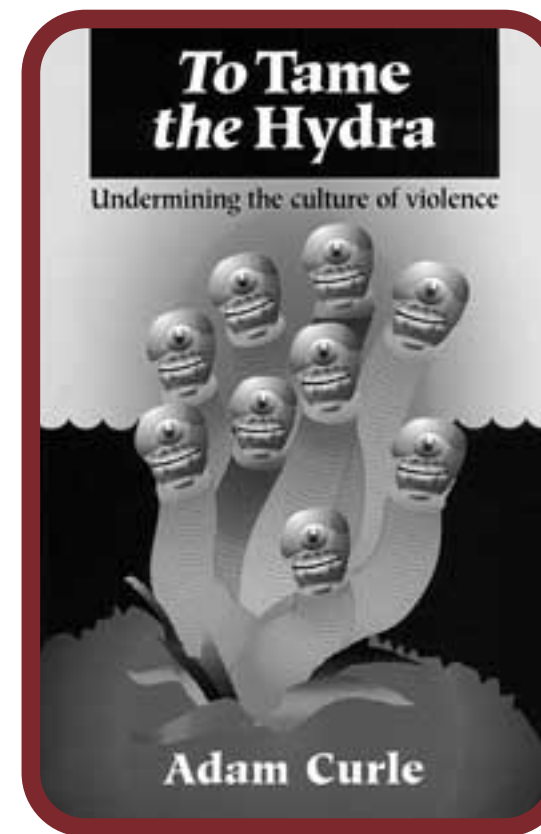
raspoložene, ali u djelovanju sukladne s političkim, gospodarskim ili vojnim nasiljem u potrazi za ostvarenjem vlastitih ciljeva. Njihova svrha je u biti profit - za sebe ili njihove dioničare ili simpatizere, što zapravo znači isto. Ali ta je svrha velikim dijelom bezumna i automatska: mi reagiramo kao strojevi. Oni koji se suprotstavljaju ovoj slijepoj svrsi (i mi sami, na neki način) poraženi su na ovaj ili onaj način."

Ipak, te su pojave izraz Hidre, a ne njezina bit. "Bit je temeljni duh, sastavljen od pohlepe, neznanja, straha i krivo usmjerena "težnja za srećom".

Gore navedeno, tvrdi Adam, zahtijeva "promjenu naših predodžbi o miru". Uz već postojeće metode stvaranja mira "također moramo razumjeti i naučiti kako se oduprijeti i promijeniti unutar samih sebe i naših društava one stavove i djelovanja iz kojih se razvija kultura nasilja."

Naš "osobni životni stroj" je strategija i praksa koja nam omogućava da pridonosimo protukulturi mira - "čvrstoj stijeni mira i razumijevanja". Temelj ovoga jest "unutarnja bezuvjetna sreća", koja je oslobođenje kroz svjesnost od onih istih unutarnjih nagona koji pokreću Hidru. Takva sreća je neodvojiva od mudrosti, hrabrosti i suosjećanja. Značajno je to da Adam preferira "sreću" u odnosu na, primjerice, "smirenost". Ova je sreća "živa i aktivna snaga", *joie de vivre*, ključajuća i strastvena energija.

Čitateljima je zasigurno poznata ideja da takva sreća proizlazi iz složnosti, međusobne povezanosti, sa svim onim što je drugo. Adam vrlo izravno govori o tome kao o stvaranju "moćne kolektivne svijesti, ujedinjenog mentalnog sklopa, proširenog uma, koji dopire do umova mnogih koji do tada možda nisu bili pogođeni situacijom... To se, u velikoj mjeri, dogodilo u Istočnoj Europi 1989. godine." Adam naglašava da

"prošireni um NIJE ništa osobito, izuzetno, mistično... Može mo ga postati svjesni, zapažati njegovo djelovanje u našim vlastitim umovima, kultivirati ga, te raditi zajedno s drugima kako bi od njega napravili svjesnu snagu za promjene u smjeru građanskog društva koje bi bilo kreativnije u stvaranju mira."

Ova je knjiga zdrav protuotrov pojmovima mudrosti kao nečem krutom, povučenom i neemocionalnom i Indrinoj mreži kao samo jednoj inspirirajućoj ideji ili kao mističnom uvidu. I bezuvjetna sreća i prošireni um uvijek su potencijalno dostupni. Oboje žive u *sangha* okupljanjima, kao što je bilo naše u Chagfordu prošlog ljeta. Zaista, Adam naglašava važnost "razgovora i sastajanja u svakom mogućem kontekstu i uključivanje svih skupina i pojedinaca sve dok neodoljiva snaga uma ne razoruža Hidru u nama samima, a time i našim institucijama". To je pravi program za NEB!

Ova načela, potekla iz Adamovog jedinstvenog bogatog iskustva, ilustrirana su primjerima na osamnaest stranica. Zaista, želio bih da je još izravnije navodio još svojih iskustava kroz cijelu knjigu i oko njih isprepleo svoje argumente. Plodovi tog iskustva mogu se naći i u njegovih petnaest pjesama kojima je tekst prošaran i koje ga snažno potvrđuju. Pjesme su realistične i vrlo dirljive.

*Ispod tamne neizvjesnosti
već zahrđale budućnosti
strah koji gmiže, dugme za paniku
na koje nitko nikada ne odgovori;
ispod smrvljenog rasula
što odbija našu zadnju sirotu nadu,
stanuje Sve, nepoznata
veličanstvena vječna praznina
čiji blistavi sjaj prožima
svako naše kraljevstvo neviđeno;
ali umovi neusredotočeni samo naziru
tamu osvjetljenu žarkim bljeskovima
ugaslosti.*

(Recenzija je preuzeta iz časopisa "Indira's Network", veljača, 2000., str.3-4)

Ukoliko imate bilo kakvih pitanja, opaski ili komentara vezanih uz knjigu možete kontaktirati autora na e-mail: fellowtraveller@demonic.conman.glob

prevela Višnja Pavičić □

Crtice iz mirovnjačkog života

Otkrili smo... ANIMU - Kotor

Udruženje za kulturu mira i nenasilja Organizacija je registrirana 1996 god. a neformalno djeluje već ranije. Cilj djelovanja je da kroz projekte i programe predviđene za različite segmente društvenog života razvijaju razumijevanje i znanje o nenasilnim pristupima konfliktnim situacijama. Do sad su organizirali više seminara, predavanja i javnih istupanja povodom aktualnih događanja u Crnoj Gori. Jedan od programa koji se sada provodi je i eksperimentalna škola emocionalne pismenosti. Ovim programom su obuhvaćene 4 grupe polaznika (roditelji predškolske djece, djeca osnovnoškolskog uzrasta s problemima u ponašanju i njihovi roditelji i grupa mladih studenata. Program se provodi putem radionica i tematskih diskusija. Cilj je da se djeca i roditelji osposobe da prepoznaju i izraze osjećaje u komunikaciji što je važno za kreativan pristup rješavanju problema i sukoba. □

Prenosimo... Od metle do bagera

Na inicijativu privatne radio stanice San, a u okviru predizborne kampanje nevladinih organizacija Urban-in i Kulturni centar DamaD, u Novom Pazaru je 19. prosinca održana prva **Metlijada**. Ovu javnu akciju simboličnog čišćenja grada podržali su Sanački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, CEMED, kao i mnogi dobronamjerni građani. Kolonu čistača predvodili su metlari-volonteri a za njima je išao bager obljepljen predizbornim plakatima. Kolona je krenula od centra grada podsjećajući Novopazarce na početak listopada kada je mladost grada izašla na ulice kako bi izrazili svoj prosvjed protiv izborne krađe.

Aktivisti i volonteri Urbanin-a i DamaD-a ovom prilikom su podijelili više od pet tisuća komada različitog promotivnog materijala s porukama: *I Fata i Kata su već glasale i 23. opet će; U ime budućnosti, razmisli, otvori oči i glasaj za bolje; On je možda gotov, ali...(ti ipak) rasvetli slučaj (jer je) 23. dan za demokratiju uživo;*

Kako je u Novom Pazaru utorak pijačni dan, ovaaj je happening tim uspješniji jer je poziv na izlazak na birališta došao i do velikog broja ljudi koji ne žive u gradu.

Na zadovoljstvo organizatora akciju su medijski popratile lokalne televizijske kuće. Organizatori predlažu svojim sugrađanima da Metlijada postane tradicionalna, sa otvorenom mogućnošću da preraste u Bagerijadu, ako oni koji su na vlasti počnu praviti ozbiljne propuste u svom radu, i zaborave, tko im je svojim glasovima omogućio upravljanje. □

Novi Pazar
Kulturni centar DamaD
19. XII 2
Urban-in

IZJAVA ZA JAVNOST

Zagreb, 15. prosinca, 2000

Protestiramo jer Ministarstvo obrane Republike Hrvatske ne želi otvoriti mogućnost da obveznici civilne službe odrade svoju obavezu u Centru za mirovne studije (CMS).

Dana 21. travnja 2000 tražili smo od Ministarstva obrane da uvrsti CMS na listu organizacija navedenih u Pravilniku o određivanju pravnih osoba u kojima se može obavljati civilna služba u Republici Hrvatskoj. Rad na izgradnji mira bi svakako trebao biti uvršten na listu. Mjesecima smo čekali odgovor.

Nakon više od pola godine Ministarstvo nam je odgovorilo u dopisu br. 512M2-020103-00-9 od 8. prosinca 2000. i informiralo nas da nisu u mogućnosti udovoljiti našoj zamolbi navodeći dijelove Pravilnika. Saznali smo da su slična pisma stigla i na adrese drugih nevladinih organizacija koje su tražile da ih se uvrsti na listu u Pravilniku.

Iz toga zaključujemo da će Savez slijepih i dalje biti jedina nedržavna ustanova na listi pravnih osoba u kojima je moguće civilno služiti.

Kriteriji za uvrštavanje su slijedeći:

1. da jamče osposobljavanje, zanimanje i skrb obveznika civilne službe
2. da svoju poslovnu upravu ili sjedište imaju u Republici Hrvatskoj
3. da obveznici civilne službe obavljanjem svojih obaveza ne

ugrožavaju postojeća djelatnička radna mjesta

4. da se ne otežava pronalaženje djelatničkih mjesta nezaposlenim osobama
5. da obveznik civilne službe ne može tu službu obavljati u pravnoj osobi u kojoj je u trenutku upućivanja zaposlen ili kod koje je radio godinu dana prije upućivanja na civilnu službu

Ne možemo pronaći niti jedan razlog za odbijanje naše molbe jer Centar za mirovne studije zadovoljava sve u Pravilniku navedene kriterije:

1. Smatramo da u Hrvatskoj ima malo institucija koje mogu ponuditi primjereniji program osposobljavanja. Ljudi koji odbijaju nositi oružje zbog prigovora savjesti (obveznici civilne službe) mogu se uključiti u program Mirovnih studija i Izgradnje mira kao aktivni sudionici.

2. Naše je sjedište u Zagrebu u Rockefellerovoj 26.

3. Prigovarači savjesti (obveznici civilne službe) samo bi obogatili sve ono sto CMS nudi i ne bi ugrozili ničije radno mjesto. Čak bi nam pomogli da bolje radimo.

4. U doglednoj budućnosti ne planiramo zaposliti nove osobe.

5. Nitko od uposlenika CMSa nije obveznik civilne službe.

Centar za mirovne studije želi što prije otvoriti vrata mladima koji žele služiti civilnu službu i tako doprinijeti izgradnji mira u Hrvatskoj.

Nerazumijevanje Ministarstva za prijedloge građanskih organizacija samo je još jedan argument u prilog zahtjeva da se civilna služba regulira posebnim zakonom. Prijedlog Zakona u civilnoj službi sastavile su Antiratna kampanja Hrvatske (ARK) i Amnesty International Hrvatske. Za sada nije ušao u proceduru Sabora RH.

Vesna Teršelić □

Centar za mirovne studije

MEĐUNARODNI DAN LJUDSKIH PRAVA

Dana 10. prosinca 1948. godine, od strane Ujedinjenih naroda donijeta je Opća deklaracija o pravima čovjeka. Stoga je 10. prosinac proglašen međunarodnim danom ljudskih prava.

Tim povodom "Program promocije i zaštite ljudskih prava" Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, u suradnji s UNHCR-om koji tom prigodom obilježava svoju 50.-tu obljetnicu, obilježio će prigodnim aktivnostima ovaj važan datum.

Građani su već od 2. prosinca do 12. prosinca 2000. u prostorijama Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek mogli pogledati izložbu na temu ljudskih prava, u terminu od 9-19 sati.

Nadalje, dana 9. prosinca 2000. u terminu od 10-18 sati na Trgu Ante Starčevića održao se happening sa promotivnim i edukacijskim materijalom ureda ljudskih prava, kojem se pridružio UNHCR, Društvo naša djeca i druge važne organizacije.

U terminu od 18-21 sat, održao se humanitarni rock-koncert osječke grupe DOGO ARGENTINO za građane i goste grada Osijeka.

Između ostaloga, građani su u terminu od 11-12 sati na valovima Gradskog radija mogli poslušati radio emisiju u kojoj je bilo riječi o ljudskim pravima i 50-obljetnici UNHCR-a.

Donata Strbat □

50-ta obljetnica EUROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Dana 3. studenog 2000. s početkom u 17 sati u prostorijama Centra za mir, nenasilje i ljudska prava, u suradnji s Agencijom lokalne demokracije, Društvom naša djeca i Gradskim poglavarstvom održana je tribina o Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Tribinu su otvorile Vesna Buljubašić ispred Agencije Lokalne

Demokracije koja je posjetiteljima tribine uputila pozdravnu riječ i održala uvodno izlaganje povodom 50-e obljetnice Europske konvencije i Biserka Milošević ispred CZMOS-a, koja je govorila o Europskoj konvenciji o ljudskim pravima i mjestu Hrvatske u vijeću Europe, kao i Europskom sudu za ljudska prava, objašnjavajući cilj Konvencije, zatim koja su ljudska prava koja se najčešće krše i na koji ih način pravovremeno i kvalitetno zaštititi.

Na tribini je održana i radionica pod nazivom "Odgoj i obrazovanje za ljudska prava" za članove Gradskog vijeća mladih. Posjetitelji tribine mogli su pogledati video-zapis o ljudskim pravima, kao i izložbu izdavačke djelatnosti nevladinih organizacija za ljudska prava RH, te u dva navrata poslušati izvedbu mladih glazbenika na solo gitari.

Ideućeg dana na glavnom gradskom trgu održana je podjela promotivnih materijala, letaka i brošura o Europskoj konvenciji i Europskom sudu za ljudska prava.

Donata Strbat □